August Strindberg

I ensomhed

Bibliotek 1800

August Strindberg

I ensomhed

eBibliotek 1800

2026

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af August Strindberg: *I ensomhed* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of August Strindberg: *I ensomhed* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

1

Efter ti års ophold i provinserne er jeg atter i min fødeby og sidder nu ved et middagsbord med de gamle venner. Vi er alle mere eller mindre nær ved de halvtreds, og de yngre i selskabet er over fyrretyve eller der omkring. Vi er forbavsede over, at vi ikke er blevet gamle siden sidst. Der ses nok hist og her lidt gråt i skæg og ved tindinger, men så er der igen dem, der er blevet yngre siden sidst, og de indrømmer, at omkring ved det fyrretyvende år skete der en mærkelig forandring i deres liv. De følte sig gamle og troede, at livet lakkede mod enden, de opdagede sygdomme, der ikke eksisterede, de blev stive i overarmene og havde ondt ved at få deres overfrakke på. Alt forekom dem gammelt og opslidt, alting gentog sig, kom igen som det evige etogdetsamme; den unge slægt trængte truende på og tog ingen notits af de ældres bedrifter; ja det ærgerligste var, at de unge gjorde de samme opdagelser, som vi havde gjort, og hvad værre var, de marcherede op med deres gamle nyheder, som om aldrig nogen havde drømt om dem før.

Imidlertid, mens vi talte om de gamle minder, der hørte vor ungdom til, sank vi tilbage i tiden, levede bogstavelig det svundne om igen, befandt os tyve år tilbage, så at en af os begyndte at tvivle på, hvorvidt tiden overhovedet eksisterede.

"Det har allerede Kant oplyst, erklærede en filosof. Tiden er ikke andet end vor anskuelsesform af det, som er."

"Se se! Det har jeg netop også tænkt mig, for når jeg husker på småbegivenheder fra fem og fyrretyve år tilbage, står alt så klart, som om det var sket i går; og det, der skete i min

barndom, er mig lige så nær i mindet som det, jeg har oplevet for et år siden."

Og så gav man sig til at undersøge, om alle havde ment det samme til alle tider. En halvfjerdsindstyveårig, den eneste i selskabet, vi regnede for at være en gammel mand, bemærkede, at han endnu ikke følte sig gammel. (Han havde nylig giftet sig igen og havde et barn i vuggen.) ved denne kostelige oplysning fik vi alle indtryk af at være drenge, og samtalens tone blev virkelig i høj grad ungdommelig.

Jeg havde nok ved det første møde lagt mærke til, at vennerne lignede sig selv, og jeg havde forundret mig over det; dog havde jeg mærket, at man ikke havde så let til latteren som før, og at man iagttog en vis forsigtighed i sine udtalelser. Man havde opdaget det udtalte ords kraft og værdi. Livet havde ganske vist ikke gjort ens dom mildere, men klogskaben havde endelig lært en, at man fik alle sine ord igen; og desuden havde man indset, at menneskene ikke gik på hele toner, men at man også måtte anvende de halve toner for så noget nær at kunne udtrykke sin mening om et menneske. Nu derimod løsnedes tøjlerne: man sigtede ikke ordene, man respekterede ikke anskuelser; man faldt ind i det gamle trav og løb snart løbsk, men morsomt var det.

Så blev der en pause, flere pauser, og så blev der en ubehagelig tavshed. De, der havde talt mest, fik en beklemt fornemmelse, som om de havde talt over sig. De følte, at i de forløbne ti år var der i stilhed blevet knyttet ny bånd af den ene og den anden, og ny, ukendte interesser havde rejst sig imellem dem, og at de, der havde talt frit, havde tørnet mod skjulte skær, havde rusket i tråde, trådt i bede, hvilket de også nok ville have

opdaget, havde de set de blikke, der væbnede sig til modstand og forsvar, disse trækninger i mundvigene, når læberne dækkede over et undertrykt ord.

Da man stod fra bordet, var det, som om de nylig spundne tråde var revet over. Stemningen var brudt, og enhver befandt sig i forsvarstilstand, knappede sig til; men da man alligevel måtte sige noget, sagde man fraser, hvilket man kunne se på øjnene, der ikke fulgte med ordet, og på smilet, der ikke svarede til blikket.

Det blev en utålelig lang aften. Sporadiske forsøg på i grupper eller på tomandshånd at oplive gamle minder mislykkedes. Man spurgte af pure uvidenhed om ting, man ikke skulle have spurgt om. For eksempel: "Hvordan har din broder Herman det nu?" (Et henkastet spørgsmål uden forventning om at få noget at vide, der interesserede.) – (Forstemthed i gruppen.) "Jo, tak – det er omtrent det samme; nogen bedring er der ikke at spore."

"Bedring? Har han da været syg?"

"Ja – – – ved du ikke det?"

En kaster sig i brechen og redder den ulykkelige broder fra den pinlige tilståelse, at Herman er sindssyg.

Eller: "Nå – din kone ser man ikke noget til?" (Han var ved at skilles fra hende!)

Eller: "Ja, din dreng må jo være voksen nu; har han taget sin eksamen?"

(Det var familiens brustne håb.)

Med ét ord, man havde tabt kontinuiteten i omgangen, og det hele gik i stykker. Men man havde også prøvet livets alvor og bitterhed, og man var jo da ikke drenge længere.

Da man endelig skiltes ad udenfor porten, følte man trang til hurtigt at gå hver til sit og ikke som før fortsætte samværet på en café. Ungdomsminderne havde nemlig ikke haft den oplivende indflydelse, man havde ventet. Alt det forgangne var jo nemlig det henvisnede løv, hvori det nærværende voksede, men denne løvsmuld var allerede brændt sammen, den var udsuget og begyndte at skimle.

Og så mærkede man, at ingen længere talte om fremtiden, men kun om det svundne, af den simple grund, at man allerede befandt sig i den drømte fremtid og ikke længere kunne digte sig nogen.

Fjorten dage senere befandt jeg mig igen ved det samme bord, i næsten samme selskab og på samme plads. Nu havde man fået tid til hver for sig at læse over på svarene på alle de påstande, man forrige gang af høflighed havde ladet ubesvarede. Man kom bevæbnede; og nu gik det, som det var smurt. De, der var trætte, dovne eller foretrak god mad, lod fem være lige, faldt fra og lod tavshed falde over sig, men de stridslystne gik løs på hinanden. Man havde slået af på det hemmelige program, der aldrig var blevet forkyndt rigtig tydeligt, og man beskyldte hinanden for frafald.

"Nej, jeg har aldrig været ateist!" råbte en.

"Jaså? så det har du ikke?"

Og nu begyndte der en diskussion, der skulle være holdt for tyve år siden. Nu forsøgte man at gøre det bevidst, der under den lykkelige væksttid var spiret frem ubevidst. Hukommelsen slog fejl; man havde glemt, hvad man havde sagt og gjort, man citerede sig selv og andre galt, og der blev spektakel. Ved første

indtrædende tavshed tog en eller anden den samme sag op igen, og samtalen gik i en trædemølle. Og så blev der tavshed, og så begyndte det om igen!

Denne gang skiltes man ad med den følelse, at det var forbi med alt det gamle, man var blevet myndig, havde ret til at forlade planteskolen og vokse frit for sig selv, plantet ud på friland, uden gartner, saks og navneseddel.

Således gik det i hovedsagen til, at man blev ensom, og sådan er det vel altid gået til. Men rigtigt forbi var det alligevel ikke, for nogle, der ikke ville standse i væksten, men gå fremad, gøre opdagelser, erobre ny verdener, sluttede sig sammen i en lille gruppe og benyttede caféen til samtaleværelse. Man havde nok tidligere forsøgt det i familierne, men der opdagede man snart, at vennen havde fået et foer i sin frakke, som hed *min kone*. Og det strammede for det meste i sømmene. I hendes nærværelse måtte man tale om "noget andet", og glemte man, hvor man var, og gav sig til at tale om sit eget, så skete der et af to: enten tog fruen ordet og afgjorde alle spørgsmålene diktatorisk, og da var man nødt til at tie af høflighed, eller også rejste fruen sig, løb ud i barnekammeret og lod sig ikke se før ved bordet, hvor man da følte sig som en tigger og en snyltegæst og blev behandlet, som om man ville lokke hendes mand fra hus og hjem, fra pligter og troskab.

Sådan kunne det ikke gå, og for resten skiltes vennerne gerne ved deres koners gensidige antipati. De havde så meget at udsætte på hinanden.

Det blev altså ved caféen. Men underligt var det, at man sad der ikke så gerne som før. Man ville rigtignok indbilde sig selv, at her var det neutrale samtaleværelse, hvor ingen var vært og

ingen gæst. Men de gifte havde en urolig fornemmelse af, at der var en, der sad alene hjemme, som, hvis hun virkelig havde været alene i livet, selv ville have søgt selskab, men nu var fordømt til ensomheden i hjemmet. Og desuden – cafégæsterne var for det meste ugifte, altså en slags fjender, og det var, som om de, som hjemløse, havde forrettigheder her. De opførte sig, som om de var hjemme, med støj og lattersalver, så på de gifte som uvedkommende, med ét ord – de forstyrrede.

I min egenskab af enkemand mente jeg at have en vis ret til caféen, men jeg må ikke have haft det, og da jeg trak ægtemændene dertil, pådrog jeg mig fruernes had, så jeg snart ikke længere blev bedt i familierne. Og måske med rette; for ægteskabet er en *pas de deux*.

Kom herrerne så virkelig, var de ofte så fulde af deres huslige anliggender, at jeg først måtte høre på deres bekymringer, om piger og børn og skolegang og eksaminer, så jeg følte mig så grundigt trukket ind i andres familievrøvl, at jeg ikke så nogen fordel ved at have gjort mig fri for mit eget ditto.

Nærmede vi os så endelig sagen og de store spørgsmål, blev det som oftest til, at en talte ad gangen, mens den anden med nedslagne øjne ventede på replik for derefter en tidlang at tale om sit, som ikke var svar på tiltale, men ofte Goddag – Økseskaft. Eller det skete, at alle på en fuldstændig dæmonisk måde talte i munden på hinanden, uden at det lod til, nogen forstod, hvad de andre mente. – En babylonisk forvirring, der endte med skænderi og uden mulighed for at forstå hinanden.

"Du forstår jo ikke, hvad jeg siger," var det sædvanlige nødråb.

Og således var det: enhver af os havde i årenes løb underlagt ordene ny betydninger, givet gamle tanker ny valører, foruden det, at man ikke ville frem med sin allerinderste mening, der udgjorde ens faghemmelighed, eller en anet fremtids kommende tanker, som man skinsygt rugede over.

Hver nat, når jeg gik hjem fra et sådant cafémøde, følte jeg det værdiløse ved disse vidtløftigheder, hvor man egentlig kun vil høre sin egen stemme og pånøde andre sine meninger. Min hjerne var som revet itu eller oprodet og tilsået med ukrudt, der måtte luges bort, inden det slog rod. Og når jeg kom hjem i ensomheden og tavsheden, fandt jeg mig selv igen, svøbte mig ind i min egen åndelige atmosfære, hvor jeg befandt mig vel som i klæder, der sidder godt, og efter en times stille overvejelser sank jeg ned i søvnens tilintetgørelse, frigjort fra ønsker, begær, vilje.

Lidt efter lidt lagde jeg mine cafébesøg af, øvede mig i at være ene, faldt atter udi fristelse, men trak mig for hver gang mere helbredet tilbage, indtil jeg til sidste fornemmede det store velvære at høre tavsheden og lytte til de ny stemmer, man der får at høre.

2

På denne måde blev jeg efterhånden ene, kun henvist til den overfladiske omgang, som mit arbejde nødte mig til, og som mest blev vedligeholdt pr. telefon. Jeg vil ikke nægte, at begyndelsen var svær, og at det tomme rum, der omgav min person, krævede at fyldes. Ved at afklippe kontakterne med andre mennesker var det først, som om jeg tabte i kraft, men samtidig begyndte mit jeg ligesom at koagulere, fortætte sig omkring en kærne, hvor alt, hvad jeg havde oplevet, samlede sig, blev fordøjet og optaget som næringsstof af min sjæl. Samtidig vænnede jeg mig til at omsætte alt, hvad jeg så og hørte, alt i huset, på gaden, ude i naturen, og idet jeg henførte alt, hvad jeg sansede, til det arbejde, jeg havde for, følte jeg, hvorledes min kapital voksede, og de studier, jeg gjorde i ensomheden, viste sig mere værdifulde end dem, jeg gjorde på mennesker ude i samfundslivet.

Jeg har forskellige gange haft eget hjem, men nu har jeg lejet to møblerede værelser af en enke. Der gik nogen tid, inden jeg ligesom kunne leve mig ind i disse fremmede møbler, men kun en kort tid. Skrivebordet var det sværeste at leve mig sammen med og gøre til mit; for den afdøde rådmand må have siddet der i en menneskealder med sine protokoller. Han har efterladt mærker af sit væmmelige cyanblå blæk, som jeg hader; hans højre arm har afslidt polituren til højre, og til venstre har han limet en rund lampebakke af voksdug i skrækkelige grågule farver fast på bordet. Denne piner mig meget; men jeg har besluttet at finde mig i alt, og snart ser jeg ikke mere den

grimme lap. Sengen – ja, det havde været min drøm at opgive ånden i mine egne sengeklæder – men skønt jeg har råd til det, vil jeg ikke begynde på at købe noget; for ikke at eje noget, det er en side af friheden. Intet at eje, intet at ønske, det er at gøre sig uangribelig for skæbnens værste slag. Men samtidig at have penge nok og således føle, at man kan få tingene, om man vil, det er lykke; for det er uafhængighed og en anden side af friheden.

Der hænger en broget samling af dårlige malerier på væggene, også litografier og farvetryk. Jeg hadede dem først for deres grimheds skyld, men snart afvandt jeg dem en interesse, som jeg ikke havde anet. Da jeg nemlig engang under digteriet følte mig bankerot og var i forlegenhed for en afgørende scene, kastede jeg et fortvivlet blik på væggen. Der blev mit blik hængende ved et afskyeligt farvetryk, som engang var fulgt som præmieblad med et eller andet illustreret blad. Det forestillende en bonde, der stod på en landingsbro med en ko, der sammen med ham skulle sættes over af en usynlig færge. Den ensomme mand med himlen til baggrund, hans eneste ko, hans fortvivlede blik … jeg havde min scene. Men der fandtes også i dette værelse en mængde småting, som kun samles i et hjem, og som dufter af minder, fordi de er forarbejdet af venlige hænder og ikke købt. Antimacasserer, hæklede stykker, etagerer med glas og porcelænsting. Blandt disse sager lægger jeg mærke til en stor pokal med inskription af taknemmelige osv. Der stråler venlighed, taknemmelighed, måske kærlighed ud af alle disse småting; og virkelig, efter blot nogle dages forløb føler jeg mig velkommen i disse værelser. Alt dette, der har været en andens, har jeg nu arvet efter en død, som jeg aldrig har kendt.

Min værtinde, der straks så, at jeg ikke hørte til de snaksomme, var taktfuld og velopdragen, og hun sørgede altid for, at værelserne var i orden, når jeg kom hjem fra min morgentur. Og vi hilste kun på hinanden med et venligt nik, der sagde alt muligt: Hvorledes har De det? Tak, godt! Og De? Udmærket! Det glæder mig!

Efter en uges forløb kunne hun alligevel ikke lade være at spørge mig, om der ikke var noget, jeg ønskede; jeg behøvede blot at sige til …

"Nej, min gode frue, der er ingenting, jeg ønsker, alt er mig tilpas."

"Hm, jeg tænkte … jeg ved jo, at herrer somme tider er vanskelige …"

"Det har jeg vænnet mig af med for længe siden!"

Hun så på mig med et nysgerrigt blik, som om hun havde hørt noget andet om mig.

"Men så maden? Er den tilpas?"

"Maden, den har jeg ikke lagt mærke til; altså er den fortræffelig."

Og det var den! Men også hele behandlingen var udmærket. Det var mere end opvartning, jeg fik, det var omsorg, og det havde jeg aldrig før kendt til.

Livet flød roligt, stille, blødt og venligt, og skønt jeg af og til kunne føle mig fristet til at tale med værtinden, især når hun så bekymret ud, overvandt jeg dog fristelsen; for jeg frygtede dels at rode mig ind i andres affærer, dels ville jeg respektere hendes livs hemmeligheder. Jeg ønskede at bevare forholdet upersonligt, og det passede mere for min stemning at holde hendes fortid i et behageligt mørke. Fik jeg historien at vide,

ville møblerne antage en anden karakter, end jeg havde befalet dem at have, og så ville min væv gå itu; stole, borde, skab, seng ville da give sig til at spille kulisser i hendes dramer, som siden kunne gå igen. Nej, nu var disse ting blevet mine, jeg havde givet dem min ånds overtræk på, og dekorationerne måtte kun gøre tjeneste i mit drama. I mit!

Jeg har nu også på en ret billig måde skaffet mig en upersonlig omgang. Det er på min morgentur, jeg har stiftet disse ubekendte bekendtskaber, som jeg ikke hilser på, da jeg ikke kender dem personligt. Først møder jeg majoren. Da han er afskediget med majors rang, har han pension og må altså være fyldt de femoghalvtreds. Han er civilklædt. Jeg ved, hvad han hedder, og har hørt nogle historier om ham som ung. Han er ugift, det ved jeg også. Han er som sagt pensioneret og går følgelig uden beskæftigelse og venter livet af sig. Men han går modigt sin skæbne under øjne; høj og rank, brystet bredt, frakken for det meste opknappet, kækt, frimodigt væsen. Håret er mørkt, knebelsbarten sort, gangen elastisk, så elastisk, at jeg uvilkårligt retter mig, når jeg møder ham; og jeg føler mig yngre, når jeg tænker på hans fyldte femoghalvtreds. Jeg har også fået det indtryk af hans øjne, at han ikke hader mig, men at han måske godt kan lide mig. Og efter en tids forløb forekommer han mig som en gammel bekendt, jeg gerne ville nikke til. Men der findes en bestemt forskel imellem os: han har udtjent sin kapitulationstid, og jeg står endnu midt i striden og arbejder fremad. Så det er ikke værd, han søger sympati hos mig som medskyldig. Det vil jeg ikke vide noget af. – Mine tindinger er ganske vist grå, men jeg ved, at i morgen kunne de

være lige så sorte som hans hår, om jeg ville, men det bryder jeg mig ikke om, for jeg har ingen kvinde at kro mig for. For resten synes jeg, at hans hår sidder lovlig glat til ikke at vække mistanke, mens mit er hævet over enhver tvivl.

Så har jeg en anden, som har den behagelige egenskab at være mig fuldstændig ubekendt. Han er afgjort over de tres og er grå over det hele, hår og fuldskæg. I begyndelsen af vort bekendtskab mente jeg at kende visse træk i hans melankolske ansigt, visse linjer i hans skikkelse, og jeg nærmede mig ham med medlidenhed og sympati. Det forekom mig, at han måtte have smagt livets bitterhed i dens beskeste form, at have kæmpet mod strømmen og måttet give tabt, og at han nu levede i en ny tid, der var vokset umærkeligt op og havde ladet ham langt tilbage. Han kunne ikke slippe sin ungdoms idealer, fordi de var ham kære, og han anså sig selv for at være på den rette vej … stakkels mand! Han tror, at han ved, han er gået den rette vej, og hans samtid er faret vild … det er tragisk!

Men da jeg en dag så ham i øjnene, opdagede jeg, at han hadede mig; måske fordi han læste deltagelse i mit blik, og det var det mest sårende. Han ligefrem fnøs, da han var kommet forbi mig. – Det er jo desuden ikke umuligt, at jeg uden at vide det har såret ham eller nogen af hans, grebet ind i hans skæbne med unænsom hånd, eller har jeg måske ligefrem kendt ham engang? Han hader mig, og underligt nok, jeg synes, jeg fortjener hans had, men jeg vil ikke mere møde hans øjne, for de stikker og gør ondt i min samvittighed. Det er også muligt, at vi er fødte fjender, at klasse, race, fødsel, anskuelser har rejst en mur imellem os, og at vi føler det. For erfaringen har lært mig på gaden at skelne ven fra fjende, ja, der findes personer,

ukendte, som udstråler fjendtlighed, så jeg går over på det andet fortov for ikke at komme dem nær. Og denne følsomhed skærpes i ensomheden til en høj grad af fuldkommenhed, så at jeg endog kun behøver at høre et menneskes stemme på gaden for at få enten en lystfølelse eller en ulystfølelse eller ingen af delene.

Så har jeg en tredje. Han rider, og jeg nikker til ham, har kendt ham fra studenterdagene, ved omtrent, hvad han hedder, men kan ikke stave hans navn. Jeg har ikke talt med ham i tredive år, kun nikket til ham på gaden, undertiden med et genkendelsens smil, og han har selv et rart smil under sin store knebelsbart. Han er i uniform, og med årene er hans distinktioner blevet flere og bredere. Nu sidst, da jeg efter ti års pause mødte ham igen, havde han så mange striber på sin chakot, at jeg ikke ville risikere en ubesvaret hilsen. Men han må have forstået mig, for han holdt hesten an og råbte til mig: God dag, kender du mig ikke?

Jo, det gjorde jeg, og så fortsatte vi vor vej hver i sin retning, og efter den tid bliver vi ved at nikke til hinanden. En morgen så jeg en underlig, halvt mistroisk mine under knebelsbarten. Jeg vidste ikke, om jeg skulle vove at fortolke den endog blot for mig selv, så urimelig forekom den mig. Han så ud – ja jeg indbildte mig det blot – han så ud, som om han dels troede, at jeg troede, han var hovmodig, dels som om han havde mig mistænkt for at være hovmodig. Jeg? – Det er jo ikke noget usædvanligt, at mennesker undervurderer sig selv, skønt de har ord for at bære den dødssynd, der hedder hovmod, i deres hjerteskjold.

Så har jeg en ældre dame, som bliver promeneret af sine to hunde. Når de bliver stående, bliver hun også stående, og de standser ved hver en lygtepæl, hvert et træ, hvert et hjørne. Jeg tænker altid swedenborgsk, når jeg møder hende: jeg tænker på menneskehaderen, der bliver så ensom, at han må søge selskab med dyr; og jeg tænker mig hende straffet gennem forestillingen. Hun tror, at hun er herre over disse to urenlige dyr, og det er dyrene, der tvinger hende til at følge hvert af deres luner. Jeg kalder hende Verdensdronningen eller Universets Beskytterinde, fordi hun ser sådan ud, med hovedet kastet tilbage og øjnene sænkede.

Endelig har jeg min tiendekone, som jeg anser for at være okkult. Hun optræder sjældent, men altid, når jeg har fået en større pengesum, eller når en fare nærmer sig. Jeg har aldrig troet på "møder" eller den slags overtro; har aldrig gået af vejen for en gammel kone eller spyttet ad en kat; jeg har aldrig sparket efter en ven, der gik til et nyt foretagende med tvivlsom udgang, men jeg har altid med et slag på skulderen og af et godt hjerte ønsket ham "God lykke!" Nu for nylig gjorde jeg det med en oplyst ven, en skuespiller. Fnysende vendte han sig om imod, mig med et lynende blik: Sig ikke sådan noget, så går det mig galt. – Jeg svarede: Nej, at man følges af en vens gode ønsker kan aldrig bringe ulykke, selv om det ikke gavner. – Han fastholdt sin mening, for han var overtroisk som alle vantro mennesker. Ja, de vantro, de tror alting, men baglæns. Drømmer de noget godt om natten, så betyder det noget ondt; drømmer de f.eks. om utøj, så betyder det penge. Jeg derimod lægger ikke mærke til ubetydelige drømme, men får jeg en

drøm, der af sig selv trænger sig på, så tyder jeg den direkte, forlæns, så at en ond drøm bliver mig en advarsel og en smuk drøm en opmuntring eller trøst, og det rent logisk, videnskabeligt, for er jeg ren indvendig, så ser jeg rent, og omvendt. I drømmene afspejles mit indre, og derfor kan jeg benytte dem, som jeg benytter barberspejlet: til at se, hvad jeg gør, og undgå at skære mig. Det samme gælder visse "tilfælde" i vågen tilstand, ikke alle. Der ligger f.eks. altid papirstumper på gaden, men det er ikke alle papirstumper, der fængsler min opmærksomhed. Men gør en det, da tager jeg den nærmere i øjesyn; og står der noget skrevet eller trykt på den, som kan stå i rapport til det, jeg mest tænker på, så betragter jeg det som en ytring af min inderste, ufødte tanke; og deri har jeg jo ret, for fandtes ikke denne tankens bro mellem mit indre og denne udvortes ting, så ville en overgang aldrig kunne finde sted. Jeg tror ikke, at noget menneske går og lægger papirstumper frem for min skyld, men der findes mennesker, som tror det, og tanken ligger jo snublende nær for den, der kun tror på håndgribeligheder og menneskeværk.

Jeg kalder imidlertid min gamle kone for okkult, fordi jeg ikke kan forklare, hvorfor hun altid optræder netop når hun skal. Hun ser ud som en torvekone fra min ungdom eller som en af de koner, der sad ved et bord på gaden og solgte bolsjer. Hendes klæder ser ud som aske, men de er hele og rene. Hun ved ikke, hvem jeg er, men kalder mig "hr. patron", formodentlig fordi jeg var fed for tre år siden, da vort bekendtskab begyndte. Hendes taknemmelighed og gode ønsker følger mig et stykke på vej, og jeg hører så gerne det gamle, bløde ord Velsignelse,

som har en hel anden klang end den hårde forbandelse, og jeg synes, jeg har godt af det for hele dagen.

Da jeg engang, efter at vort bekendtskab havde varet et år, gav hende en seddel, ventede jeg at se dette idiotiske, næsten onde udtryk, som visse fattige får i deres ansigt, når man giver alt for meget. De ser nemlig ud, som om de troede, man ikke var rigtig klog, eller som om man havde grebet fejl i pengepungen. En gadedreng løber altid grinende sin vej, når han får en sølvskilling, som om han ventede, man skulle løbe efter ham og ombytte sølvet med kobber. Men min gamle kone greb min hånd så kraftigt, at jeg ikke kunne slippe løs, og med en tone af dyb menneskekundskab spurgte hun næsten forsikrende: Hr. patron, De har bestemt været fattig? – Ja, lige så fattig som De, og jeg kan vel blive det en gang til! – Det forstod hun, og det faldt mig ind, at hun vist havde kendt bedre dage, men jeg har aldrig villet spørge.

Disse fire udgjorde omtrent al min omgang udendørs, og tre år igennem fulgte jeg dem.

Men jeg havde også skaffet mig omgang inden døre. Da jeg bor på fjerde sal, har jeg, stuen medregnet, fire familier og deres skæbne lejret under mig. Jeg kender ingen af dem, ved ikke, hvordan de ser ud, tror aldrig, jeg har mødt dem på trapperne. Jeg ser kun deres dørplader, og af de aviser, der er stukket i dørlåsen om morgenen, ved jeg omtrent, af hvilken ånd de er. Væg om væg med mig, men i et andet hus, bor en sangerinde, der synger meget smukt for mig, og hun har en veninde, der kommer og spiller Beethoven for mig; det er mine bedste naboer, og jeg kan sommetider føle mig fristet til at søge deres bekendtskab for at kunne takke dem for alle de lyse

øjeblikke, de har skænket mig, men jeg overvinder fristelsen, da jeg tror at vide, at det smukkeste i vort forhold ville være forbi, hvis vi skulle nødes til at føre en banal samtale. Undertiden er der stille i flere dage hos veninderne, og da bliver der mindre lyst hos mig. Men så har jeg en munter nabo, jeg tror han bor i en af de lavere etager i huset ved siden af. Og han spiller noget operettemusik, som jeg ikke kender, men som er så uimodståelig muntert og så uskyldigt skurrilt, at jeg er nødt til at le midt i de alvorligste tanker.

Som modvægt herimod og som skygge har jeg i etagen lige under mig boende en hundeejer. Han har et stort, rødt, vildt uhyre af en hund, der farer gøende ud på trappen. Ejeren synes at betragte huset som sit og os andre som indbrudstyve og lader derfor trapperne bevogte af dette mønster på en Cerberus. Kommer jeg en gang imellem sent hjem og famler mig i mørke opad trapperne, og jeg så kommer til med foden at røre ved noget blødt, loddent, da er nattens tavshed forbi, og i mørket ser jeg to fosforperler gnistre, og hele trappens snegledannede rør fyldes af en larm – en larm, der har til følge, at en dør går op, og en herre træder ud og knuser mig, den forurettede, med sine rasende øjekast. Jeg beder ganske vist ikke om forladelse, men jeg føler mig altid som den skyldige, for overfor hundeejere er hele menneskeheden skyldig.

Jeg har aldrig kunnet forstå, hvor et menneske kan nedlægge sine hengivenheds- og omsorgsfølelser i en dyresjæl, når der findes medmennesker nok at ofre dem på, og tilmed i et så urent dyr som hunden, hvis hele tilværelse går ud på at tilsmudse. Og min underbo har kone og en voksen datter, hvis følelser mødes med husherrens i den fælles omgang med dyret.

Familien plejer at holde hundesoireer, ved hvilke de, samlede omkring dagligstuebordet – jeg kan tydeligt høre, hvor de sidder, uden at behøve at lytte – konverserer uhyret. Dette, som ikke kan tale, svarer med en tuden, hvorpå hele familien ler højt af glæde og stolthed.

Undertiden vækkes jeg midt om natten af hundens gøen. Jeg tænker mig da familiens lykke ved bevidstheden om at eje et så på passende og vagtsomt dyr, der oven i købet gennem mure og lukkede vinduer kan lugte natmandens vogn. At tanken om ulykkelige medmenneskers ødelagte ro skulle forstyrre hundeejerens lykke, det ved jeg, er en ubegrundet antagelse. Den hellige søvns uskattérlige gave, der for nogle er så dyrekøbt, den respekteres ikke af sådanne. Undertiden spørger jeg mig selv, hvad det dog er for nogle hårdhudede mennesker, der ikke igennem nattens tavshed kan føle, hvorledes de af søvnen opskræmte ligger og udøser forbandelser over deres hoveder! Kan de da ikke fornemme, hvorledes det berettigede had stråler igennem deres loft og gulv og vægge og maner ondt over deres hoveder?

Jeg vovede engang for længe siden at komme med en klage over hundegøen om natten i en menneskebolig. Ejeren parerede med barneskriget i min lejlighed! – Han sammenlignede det urene skadedyr med et lidende menneskebarn! Efter den tid klager jeg aldrig mere. Men for at tilvejebringe en forsoning i mit indre og få fred i forhold til menneskene – for jeg lider ved at hade – har jeg prøvet på at forklare denne hengivenhed for dyr, som er stærkere end den tilsvarende følelse for mennesker, men jeg kan ikke komme til nogen forklaring. Og som alt uforklarligt virker det uhyggeligt

på mig. – Kunne jeg filosofere efter Swedenborgs metode, ville jeg blive stående ved: Tvangsforestilling som straf. – Lad det ord da foreløbig blive stående. For da er de ulykkelige og fortjener medlidenhed.

Der er en altan udenfor min lejlighed, og fra den er der en vid udsigt over hede, sø og blånende skove i det fjerne ud imod havet. Men når jeg ligger på min sofa, ser jeg ikke andet end luften og skyerne. Da er det, som om jeg var i en ballon, højt oppe over jorden. Men så begynder øret at generes af en hel mængde små lyde. Min husfælle nedenunder telefonerer, og jeg hører på hans accent, at han er vestgöte. Et sygt barn græder i en af etagerne nedenunder. Og på gaden under min altan standser to mænd og taler sammen; og nu lytter jeg virkelig, med digterens ret til at lytte i det mindste til det, der tales på åben gade.

"Ja, ser du, det *kunne* jo ikke gå."

"Har han da nu lukket? Ja, så sandelig har han!" (Jeg forstod straks, at det var den ny urtekræmmerbutik i huset, der var blevet lukket af mangel på kunder.)

"Nej, der er for mange om det, og så begynder de ved den gale ende! … Den første dag solgte de for 30 øre, den anden dag kom der en og slog op i vejviseren, og den tredje dag solgte de nogle frimærker! Nej, der er for mange om det. Nå farvel!"

"Farvel! Skal du op i banken?"

"Nej, jeg skal ned til havnen og klarere …"

Dette var de sidste replikker i en tragedie, som jeg havde været vidne til de sidste tre måneder, og som var opført i mit hus på følgende måde:

Til venstre for min port gav man sig til at indrette en urtekramhandel. Der blev malet og forgyldt, lakeret og ferniseret, mens den unge herre nu og da tog herligheden i øjesyn fra fortovet. Han så ud til at være en dygtig sælger, med noget rask og sikkert i sit væsen, lidt vindigt måske. Men uforknyt og forhåbningsfuld så han ud, især når han havde sin kæreste med.

Jeg så reoler og skabe rejse sig langs væggene; disken med vægten stod der snart, og telefonen sad på væggen. Telefonen husker jeg særligt, fordi den sang så sørgeligt i min væg, men jeg ville ikke klage, for jeg er i færd med at vænne mig af med at klage. Men så byggede de noget inde i butikken, en gennemgang med et par søjler, der mindede om et teaterarrangement, og som med et falsk perspektiv skulle give illusion af noget storartet.

Og så begyndte skufferne at fyldes med denne uendelige mængde ting med og uden kendte navne. Det trak ud en hel måned. Imidlertid blev der malet noget på den kolossale spejlglasrude, og tredjedagen derefter læste jeg med gotiske bogstaver: Østermalms Kolonial- og Delikatessehandel.

Da tænkte jeg med Sofokles:

> Den herligste lod, som lykken kan give,
> det er visdom i sind,
> og guderne fræk ej forhåne du tør.
> Den hovmodige straffes for voldsomt ord
> med voldsomt slag,
> og sent først lærer han visdom.

Hvilken tåbelighed af den unge mand! Når Østermalm allerede har mindst to hundrede kolonialforretninger, så at gå

hen og udbasunere sig som ejer af den eneste og virkelige! Det er en usurpation, en træden de andre i støvet, som vil stikke dig selv i hælen. Overmod, overgreb, overtro! – Nå, den nygifte ejer åbnede butikken. Og udstillingen i vinduet var glimrende, men jeg skælvede for hans skæbne. Havde han begyndt med en spareskilling, med arv eller kun med tre måneders veksler?

De første dage gik, som de ubekendte havde fortalt under min altan. Den sjette dag gik jeg ind for at handle. Jeg lagde mærke til, at drengen stod og drev i døren. Dette var efter min mening et taktisk fejlgreb, for dels ønsker man, når man går i butikker, at kunne gå uhindret lige ind, dels viste dette, at der ingen kunder var indenfor. Og endvidere forstod jeg, at herren selv var borte, ude med sin unge kone naturligvis, sagtens på en lysttur.

Imidlertid, jeg trådte ind og blev slået af forbavselse over den *mise-en-scène*, der var spenderet, og som gav mig grund til at tro, at ejeren havde været ved teatret.

Da dadlerne skulle vejes, blev de ikke taget op af kassen med fingrene, men med to stykker silkepapir – det var de store traditioner og lovede godt. Varerne var udmærkede, og jeg blev kunde.

Et par dage derefter var principalen kommet hjem og stod selv ved disken. Han var en moderne ånd, det så jeg straks, for han gjorde ikke forsøg på at passiare med mig … det var for gammeldags! Men hans øjne talte: Agtelse, tillid, redelighed sagde de. Men så kunne han ikke lade være at spille komedie. Han blev kaldt til telefonen, bad mig tusinde gange undskylde og gik til telefonen. Nu havde han det uheld, at jeg er skuespilforfatter og har studeret både minespil og replikskifte.

Jeg så derfor på hans ansigt, at der ikke blev talt i telefonen, og jeg hørte af hans svar på den fingerede tale, at det var komediespil.

Ja! – Ja! – Ja – Jovel – Jo! Det skal blive sendt! – Afringning.

Det skulle forestille en større bestilling. Men der manglede overgange og toneafskygninger. Det hele var jo ret uskyldigt, men jeg holdt ikke af at lade mig tage ved næsen og heller ikke af at vente, følgelig blev jeg kritisk stemt og gav mig til at læse på etiketter og særligt på firmamærkerne. Uden at være vinkender husker jeg dog fra gammel tid af, at når der stod *Cruse et fils frêres* på en flaske, var det ægte fransk vin. Nu opdager jeg dette navn på en etiket, og forbavset over at finde bordeauxvin i en urtekrambutik flottede jeg mig og købte en flaske for utrolig godt køb.

Da jeg kom hjem, gjorde jeg et par opdagelser, der vel ikke bragte mig i vrede, men som dog gjorde, at jeg besluttede mig til ikke mere at handle i den butik. Dadlerne, der sidste gang var udmærkede, havde han nu blandet med nogle gamle, træede, og hvad vinen angår, så kan det gerne være, det var *Cruses* – måske Robinson Crusoes – men *Cruse et fils* var det ikke.

Efter den dag så jeg ingen gå ind i den butik. Og nu begynder tragedien. En mand i sin bedste kraft, fuld af attrå efter at arbejde, dømt til uvirksomhed og følgelig til undergang. Kampen mod ulykken, som hver time på dagen kom nærmere. Hans uforfærdethed forlod ham og blev efterfulgt af en nervøs trods; jeg så hans ansigt gennem vinduet spøgelsesagtigt spejde efter en kunde; men efter nogen tids forløb gemte han sig. Det var en uhyggelig scene at se ham bag sine søjler, angst, angst

for alt, endog for en kundes ankomst, for han gruede for, at det var en, der ville slå op i vejviseren. Dette var det grueligste øjeblik, for da måtte han vise sig venlig og smilende. Og sin dreng havde han i begyndelsen grebet i, at han med en hånlig bevægelse havde kastet vejviseren hen på disken til en fin, ældre herre. Med sin noget større menneskekundskab havde han vist drengen til rette og oplyst ham om, at kunderne begynder med frimærkerne og vejviseren, men han havde endnu ikke lært sig selv, at gode varer er den bedste reklame, og at med kneb snyder man blot sig selv.

Opløsningen nærmede sig. Jeg gennemled alle hans kvaler, tænkte på hans kone, på den kommende termin, huslejen, vekslerne. Til sidst kunne jeg ikke holde ud at gå forbi hans vinduer; jeg gik en anden vej. Men jeg kunne ikke slippe fra ham, for hans telefontråd sang så sørgeligt ved min væg, også om natten. Og så hørte jeg sørgesange, lange, åndeløse, om et liv, der er knækket i opvæksten, forhåbninger, fortvivlelse over ikke at kunne begynde forfra igen … og altid hustruen med den ventede ufødte.

At det var hans egen skyld, hjalp ikke på tingene, for det var for resten tvivlsomt, om det *var* hans skyld. Alle disse småkneb, der hører handelen til, havde han fået indprentet af sine principaler, og han så ikke noget ondt i dem. Uforstand! Det var årsagen, men ikke skylden.

Undertiden spurgte jeg mig selv, hvad alt dette kom mig ved. Man skal måske have andres lidelser at bære på, og de kommer over en, netop når man søger at undgå dem ved ensomhed.

Købmandens skæbne var imidlertid fuldbyrdet. Det var i grunden en lise at se, at butikken blev lukket, og der blev en

ende på det hele. Men da man lukkede op igen og begyndte at tømme skufferne, rydde hylderne og tumle med alle disse mange ting, der for størstedelen var ødelagte, da var det som at blive vidne til en obduktion. Da jeg kendte en af mændene, gik jeg ind i butikken og ind i det lille værelse bag søjlerne. Her havde han kæmpet. For at fordrive tiden og slippe for den rene lediggangs forbandelse havde han skrevet fingerede regninger i massevis. De lå der endnu og lød på fyrst Hohenlohe, Felix Faure, ja endog på prinsen af Wales. Den sidste havde købt 400 pund russisk marmelade og en kasse karry.

Det var for mig interessant at se, hvorledes mandens hjerne havde sammenarbejdet Felix Faures russiske rejse og prinsen af Wales' anglo-indiske køkken.

Der lå også en pakke skrevne avertissementer om "prima" kaviar, prima kaffe, alting prima; men avertissementerne var aldrig blevet trykt.

Jeg forstod, hvorledes han havde stået ved pulten og været nødt til at spille denne rolle for drengen. Stakkels mand! Men livet er langt og rigt på omskiftelser, og den mand kommer nok op igen!

3

Dette er da endelig ensomheden: at spinde sig ind i sin egen sjæls silke, forpuppes og vente på metamorfosen, for den udebliver ikke. Man lever imidlertid af sine oplevelser, og telepatisk lever man andres liv. Døden og opstandelsen; en ny opdragelse til et ukendt nyt.

Man er endelig enehersker over sig selv. Ingens tanker kontrollerer mine. Ingens luner eller nykker piner mig. Nu begynder sjælen at vokse i nyvunden frihed, og man får en usigelig fornemmelse af indre fred og stille glæde, af sikkerhed og selvansvar.

Tænker jeg tilbage på samlivet, der skulle være en opdragelse, så finder jeg nu, at det kun var en fællesskole for laster. At skulle være nødt til i timevis at se på noget uskønt er for den, som har skønhedssans, en tortur, der narrer en til at anse sig for martyr. Af hensynsfuldhed at lukke øjnene for uretfærdighed opdrager en til hykler. Af disse samme hensyn bestandig at vænne sig til at undertrykke sin mening gør en fej. Endelig for fredens skyld at tage skylden på sig for ting, man ikke har begået, fornedrer en umærkeligt, så at man en skønne dag tror, at man er et slet menneske; aldrig at høre et opmuntrende ord berøver en mod og selvfølelse; og at gå og bære følgerne af andres fejl gør en rasende på menneskene og verdensordenen.

Og det værste er, at man ikke er herre over sin egen skæbne, for så vidt man har vilje til at gøre, hvad ret er. Hvad kan det nytte, at jeg gør mig umage for at være dadelfri i alt, når min kompagnon går og søler sig til. Jeg får mindst den halve skam,

om ikke den hele, hvilket er det sædvanlige. Det er dette i samlivet, som gør, at man altid lever i usikkerhed, frembyder en større skudflade, giver sig blottelser, fordi en anden blotter sig, er afhængig af en andens lunefulde opførsel. Og de, der ikke kunne komme til at stikke hånden under min vest, så længe jeg stod alene, de har så let ved at stikke deres kniv i mit hjerte, når jeg lader en anden gå omkring med det på gader og torve.

Hvad jeg også har vundet i ensomheden er, at jeg selv kan bestemme min åndelige diæt. Jeg behøver ikke i mit hjem at se fjender ved mit bord eller sidde i tavshed og høre det hånes, som jeg højagter; jeg er ikke tvunget til inden for mine egne døre at høre på den musik, jeg afskyr; jeg er fri for at se blade ligge strøet omkring med karikaturer af mine venner og mig selv; jeg er fri for at læse bøger, som jeg foragter, og gå på udstillinger for at beundre malerier, jeg ikke kan udstå. Med et ord: jeg råder over min sjæl, nemlig i de tilfælde, hvor man har ret til at råde, og jeg kan vælge mine sympatier og antipatier. Jeg har aldrig været tyran, men har kun villet slippe for at tyranniseres, og det tåler de tyranniske mennesker ikke. Derimod har jeg altid været tyranhader, og det kan tyrannerne ikke tilgive.

Jeg har altid villet fremad og opad og har altså haft den højere ret over for dem, der ville drage mig nedad, og derfor er jeg blevet ene.

Det første, man kommer til i ensomheden, er opgøret med sig selv og det forbigangne. Det er et langt arbejde, en hel opdragelse til selvovervindelse, men det er jo det taknemmeligste studium at kende sig selv, om det er muligt.

Man bliver rigtignok jævnligt nødt til at bruge spejlet, især nakkespejlet, for ellers kan man ikke vide, hvordan man ser ud på ryggen.

Jeg begyndte opgøret for ti år siden, da jeg gjorde bekendtskab med Balzac. Under læsningen af hans halvtredsindstyve bind mærkede jeg ikke, hvad der gik for sig inden i mig, før end jeg var kommet til ende. Da havde jeg fundet mig selv og kunne danne syntesen af alle mit livs hidtil uløste antiteser. Men jeg havde også ved at se menneskene gennem hans lorgnet lært at se på livet med begge øjne, mens jeg tidligere gennem monoklen kun havde set med det ene øje. Og han, den store troldmand, havde ikke alene givet mig en vis resignation, en hengivenhed under skæbnen eller Forsynet, der skånede mig for smerten ved de værste slag, men havde også pålistet mig en slags religion, som jeg kunne kalde konfessionsløs kristendom. Under min vandring ved Balzacs ledende hånd gennem hans menneskelige komedie, hvor jeg gjorde bekendtskab med fire tusind mennesker (en tysker har talt dem sammen), syntes jeg, at jeg levede et andet liv, større og rigere end mit eget, så at det til sidst forekom mig, at jeg havde levet to menneskeliv. Men ud af hans verden fik jeg et nyt syn på min egen; og efter tilbagefald og kriser blev jeg til sidst stående ved en slags forsoning med lidelsen, da jeg samtidig opdagede, hvorledes sorgen og smerten ligesom opbrændte sjælens fejeskarn, forfinede instinkter og følelser og endog skænkede den for det forpinte legeme frigjorte sjæl højere færdigheder. Fra den stund af tog jeg livets bitre kalk som en medicin, og jeg anså det for at være min pligt at lide alt – undtagen fornedrelse og ufrihed.

Men på samme tid gør ensomheden en ømtålig, og mens jeg tidligere havde væbnet mig mod lidelsen ved brutalitet, blev jeg nu mere følsom for andres smerter, et ligefremt rov for følelser udefra, dog ikke de dårlige. Disse skræmte mig kun og fik mig til at trække mig endnu længere tilbage. Og da opsøger jeg mere ensomme spadsereveje, hvor jeg kun møder småfolk, der ikke kender mig. Jeg har en særlig vej, som jeg kalder *via dolorosa*, og som jeg plejer at gå i mine mere end almindelig mørke timer. Det er byens yderste grænse mod nord, en ensidig allé med en husrække på den ene side og skoven på den anden. Men for at komme derhen må jeg om ad en lille tværgade, der har en ganske særlig tiltrækning for mig, uden at jeg rigtigt kan sige hvorfor. Den smalle gade overtårnes af en stor kirke, der på én gang løfter og beskygger uden dog at lokke, for jeg går aldrig i kirke, fordi … ja, det ved jeg ikke. Dernede til højre er der et klokkerkontor, hvor jeg engang for længe siden har bestilt lysning. Men heroppe i nordenden ligger et hus lige der, hvor gaden munder ud i det åbne land. Det er stort som et slot, det ligger på den yderste skrænt og har udsigt ud til havet. I flere år har mine tanker syslet med dette hus. Jeg har ønsket at komme til at bo der, jeg har bildt mig ind, at der bor nogen, som har haft indflydelse på min skæbne eller har det nu. Jeg kan se det hus fra min bolig, og jeg stirrer på det hver dag, når solen skinner på det, eller når der er tændt lys om aftenen. Når jeg går forbi det, får jeg i hvert fald en vis fornemmelse af venlig deltagelse, og jeg kan ikke lade være at vente, at jeg en dag kan flytte derind og finde fred.

Så drejer jeg ud i alléen, hvor mange tværgader munder ud, og hver gade vækker et minde fra min fortid. Da jeg befinder

mig på en høj ås, går gaderne nedad, men flere af dem slår først en bugt, danner en lille bakke, der ligner en globus. Når jeg står på fortovet i alléen og ser et menneske komme op ad bakken fra den anden side, ser jeg først et hoved stikke op af jorden, derpå skuldrene og så hele kroppen. Dette sker i løbet af et halvt minut og virker meget hemmelighedsfuldt.

Jeg kigger i forbigående ned ad hver en tværgade, og de åbner alle i det fjerne udsigt enten til den gamle by, slottet eller Södermalm. Og samtidig tynges jeg af de forskellige minder. Der nede på bunden af det krogede rør, der hedder ***gade, ligger et hus, hvor jeg for en menneskealder siden gik ud og ind, mens min skæbne spandt sit net … Lige over for ligger et andet hus, hvor jeg gik tyve år senere under lignende, men dog modsatte og derfor dobbelt pinlige omstændigheder. Dernede, i den næste gade, gennemlevede jeg en tid, der i andre menneskers liv plejer at være den skønneste. Det var den også for mig, men tillige var det den allergrimmeste, og årenes fernis kan ikke genopfriske det skønne, men det grimme dækker den smule skønhed, der var. Farverne på malerier slår igennem og forandrer sig med årene, dog ikke til deres fordel; især har det hvide en tilbøjelighed til at blive smudsiggult. Pietisterne siger, at sådan må det være, for at vi ved den store skilsmisse ikke skal savne noget, men kan gå vor vej glade over at kunne vende ryggen til det hele. Når jeg går videre ned ad alléen, forbi de store ny huse, hører disse lidt efter lidt op. Klippegrunden begynder at vise sig; en tobaksmark breder sig; en slagter har fået sine skure skilt ad ved et sving af en gyde. Der står en lade, som jeg husker fra – 1859, for jeg har leget i den. I en hytte, som nu ikke er til mere, boede der nemlig en

rengøringskone, der engang havde været barnepige hos mine forældre … og fra den lade faldt hendes otteårige søn ned og forslog sig slemt. Vi plejede at gå op og bestille hende til de store rengøringer ved jul og påske … og jeg gik for resten gerne om ad disse baggader til skolen for at undgå Drottninggatan. Her så man træer, urter og blomster, køer græssede, og høns kaglede, der var land dengang! – – – Og nu sank jeg ned i tiden, tilbage til den fæle barndom, da det ubekendte liv lå foran en og skræmmede, alting trykkede og klemte! – – – Jeg behøver blot at dreje mig om på hælen for atter at få dette bag min ryg, og jeg gør det; men endnu kan jeg nå at se kronerne på lindetræerne i min barndoms lange gade og den tågede grankontur ved byens udkant.

Jeg har vendt ryggen til det, og nu, da jeg ser ned ad alléen, med morgensolen i det fjerne, over blånende bjerge ude ved kysten, så glemmer jeg i et sekund alt det med barndommen, der er sådan rodet ind i andres, og som ikke er mit, hvorimod mit eget liv begynder derude ved havet.

Det hjørne deroppe ved tobaksskuret er min rædsel, men det lokker mig undertiden så underligt som alt pinligt. Det er som at gå og se på lænkede vilde dyr, der ikke kan komme til en. Og nydelsen ved det øjeblik, da jeg svinger mig om på hælen med ryggen til det hele, er så intensiv, at jeg undertiden spenderer den på mig selv. I det sekund lægger jeg tre og tredive år bag mig, og jeg bliver glad ved, at jeg står, hvor jeg står. Det var for resten altid min længsel som barn at "blive gammel". Og nu tror jeg, at jeg dengang havde en forudfølelse af det, der forestod mig, hvilket også nu synes mig at have været uundgåeligt og forud bestemt. Mit liv kunne ikke blive anderledes. Da Minerva

og Venus mødte mig på min ungdoms skillevej, kunne det ikke nytte at vælge, men jeg fulgte dem begge, hånd i hånd, som vi nok alle har gjort, og som måske var det, vi skulle.

Når jeg imidlertid nu går med solen i ansigtet, kommer jeg snart til en granskov på venstre side. Der, husker jeg, gik jeg for tyve år siden og så byen neden for mig. Da var jeg fredløs, alles hånd var imod mig, fordi jeg havde profaneret mysterierne som Alkibiades og omstyrtet afgudsbilleder. Jeg husker, hvilken ensom fornemmelse det var, for jeg vidste, at jeg ikke havde én ven, men hele byen dernede lå som en armé mod mig alene, og jeg så lejrbålene, hørte stormklokkerne og vidste, at man ville sulte mig ud. Nu ved jeg, at jeg havde ret, men det, at jeg følte skadefryd over den ildebrand, jeg havde anstiftet, det var fejlen. Havde jeg blot haft en gnist af medlidenhed med dem, hvis følelser jeg havde såret! Blot én! Men det var vel for meget forlangt af en ung mand, der aldrig havde fået nogen deltagelse af de andre!

Nu husker jeg min skovgangstid som noget stort og højtideligt, og at jeg ikke gik under dengang, vil jeg ikke tilskrive min egen kraft, for den tror jeg ikke på.

I tre uger havde jeg ikke talt med et menneske, og derved var min stemme blevet lige som tilsløret, blevet klangløs og uhørlig; når jeg talte til pigen, forstod hun ikke, hvad jeg sagde, og jeg måtte gentage mine ord flere gange. Da blev jeg urolig, følte ensomheden som en bandlysning, kom på den tanke, at menneskene ikke ville omgås mig, fordi jeg havde vraget dem. Så gik jeg ud, om aftenen. Satte mig i en sporvogn, bare for at have en fornemmelse af at være i stue sammen med andre. Jeg

søgte at læse i deres øjne, om de hadede mig, men læste kun ligegyldighed. Jeg hørte på deres samtaler, som om jeg var i et selskab og havde ret til at deltage i konversationen i det mindste som tilhører. Når pladsen blev trangere, var det mig et velbehag med min albue at komme i berøring med et menneskeligt væsen.

Jeg har aldrig hadet menneskene, snarere det modsatte, men jeg har været bange for dem, lige fra jeg blev født. Jeg har været så selskabeligt anlagt, at jeg kunne omgås hvem som helst, og jeg har før taget ensomheden som en straf, hvilket den også kan være. For jeg har spurgt venner, der har siddet i fængsel, hvori straffen egentlig bestod, og de har alle svaret: Ensomheden. Denne gang har jeg ganske vist søgt ensomheden, men jeg havde taget et stiltiende forbehold: at jeg skulle få lov til selv at opsøge mine bekendte, når jeg havde lyst. Hvorfor gør jeg det da ikke? Jeg kan ikke; for jeg føler mig som en tigger, når jeg går op ad trappen, og vender om ved klokkestrengen. Og når jeg kommer hjem, er jeg glad, i særdeleshed når jeg i forestillingen gennemgår, hvad jeg tror, jeg ville have fået at høre, hvis jeg blot var kommet ind i stuen. Da mine tanker ikke går i spænd med andres, bliver jeg såret af næsten alt, hvad man siger, og et uskyldigt ord kan jeg ofte føle som en hån.

Jeg tror, det er min skæbne, at jeg skal være ensom, og at det er til mit bedste; jeg ønsker at tro det, for ellers var det hele alt for uforsonligt. Men i ensomheden bliver hjernen undertiden ladet over evne og truer med at eksplodere; derfor må man iagttage sig selv. Jeg søger altså at holde balancen mellem ind- og udførsel, må hver dag have et afløb ved at skrive og en tilførsel af nyt ved at læse. Skriver jeg hele dagen, opstår der ved

aftentid et fortvivlelsens vacuum, jeg får indtryk af, at jeg ikke har mere at sige, og at jeg er færdig. Læser jeg hele dagen, bliver jeg så overfyldt, at jeg er nær ved at sprænges.

Endvidere må jeg afpasse tid til søvn og tid til vågen. For megen søvn trætter i den grad, at det bliver en pine; for lidt søvn hidser en op næsten til hysteri.

Dagen, den går nok, men aftenen er slem, for dette, at man føler sin intelligens slukkes, er lige så pinligt som at føle sig forfalde åndeligt og legemligt.

Om morgenen efter en ædruelig aften og en gennemsovet nat, når jeg står op af sengen, er selve livet en positiv nydelse. Det er, som om at stå op fra de døde. Alle sjælens evner er nydannede, og den kraft, man har sovet sig til, føles som mangedoblet. Da tiltror jeg mig næsten at kunne ændre verdens orden, styre nationers skæbne, erklære krig og afsætte dynastier. Når jeg da læser bladene og i de udenlandske telegrammer ser, hvad der har forandret sig i den løbende verdenshistorie, føler jeg mig hensat lige i det nu, hvor verden befinder sig netop i dette øjeblik. Jeg er "en samtidig" og har en følelse af, at jeg efter ringe evne har været med til at danne denne nutid ved samarbejdet i fortiden. Derpå læser jeg om mit land og til sidste om min by.

Siden i går er verdenshistorien gået fremad. Love er blevet ændrede, handelsveje er blevet åbnede, dynastier afsat, statssystemer fornyede. Mennesker er født, mennesker er døde, mennesker har giftet sig.

Siden i går har verden forandret sig, og med en ny sol og en ny dag er der kommet nyt, og jeg føler mig selv fornyet.

Jeg brænder af iver efter at komme til at arbejde, men jeg må ud først. Når jeg kommer ned i porten, ved jeg nu straks, hvad vej jeg skal gå. Ikke alene solen, skyerne og temperaturen siger mig det, men i mine følelser har jeg et barometer og et termometer, der viser mig, hvorledes jeg er stillet til verden og den til mig.

Tre veje har jeg at vælge imellem. Den smilende vej ude på Djurgården, den menneskefyldte strandvej og gaderne, samt den ensomme *via dolorosa*, jeg nylig har skildret. Jeg mærker straks, i hvilken retning det trækker. Har jeg harmoni i mit indre, da møder luften mig mildt og lunt, og jeg søger mennesker.

Da går jeg på gaderne i folkevrimlen og har en følelse af, at jeg er ven med dem alle sammen. Men er der noget i vejen, da ser jeg lutter fjender med hånende blikke, og deres had er undertiden så stærkt, at jeg må vende om. Søger jeg da til egnen om Brunnsviken og egebakkerne omkring Rosendal, kan det ske, at naturen er i stemning med mig, og da lever jeg som i mit eget skind. Dette landskab har jeg taget eneret på, jeg er vokset sammen med det og har fået det til at være baggrund for min personlighed. Men det har også luner, og der kan komme de morgener, da vi ikke kan blive enige. Da har alting forandret sig. Birkenes æresporte er blevet til ris, hasselbuskenes tryllende løvsale kan ikke længere skjule de veltalende hasselkæppe, egen rækker sine knudrede arme truende ud over mit hoved, og jeg har en fornemmelse, som om der lå et åg eller en sele over min hals. Denne uoverensstemmelse mellem mig og mit landskab sætter mig i en så dan spænding, at det er, som om jeg skulle sprænges i stumper og stykker. Og når jeg da

vender mig om og ser for mig egnen mod syd med hele den pragtfulde kontur af byen, da føler jeg mig som i et fremmed og fjendtligt land, og selv er jeg en turist, der ser dette for første gang og er forladt som den fremmede, der ikke har en kending indenfor byens vægge.

Men når jeg så kommer hjem og sidder ved mit skrivebord, da lever jeg; og de kræfter, jeg har hentet ude, det være sig nu af harmoniernes strømsluttere eller af disharmoniernes strømvekslere, tjener mig nu til mine forskellige formål. Jeg lever, og jeg lever mangfoldigt alle de menneskers liv, jeg skildrer, er glad med de glade, ond med de onde, god med de gode; jeg kryber ud af min egen personlighed og taler ud af børns mund, af kvinders, af gamle mænds; jeg er konge og tigger, jeg er den højt ophøjede, tyrannen, og den allermest foragtede, den underkuede tyranhader, jeg har alle anskuelser og bekender mig til alle religioner; jeg lever i alle tidsrum og har selv ophørt at være til. Dette er en tilstand, der skænker en en ubeskrivelig lykke.

Men når ved middagstid dette hører op, og skriveriet er forbi for den dag, da bliver min til værelse så pinlig, at det er for mig, som om det gik mod døden, efterhånden som aftenen falder på. Og aftenen er forfærdelig lang. Andre mennesker plejer efter dagens arbejde at kunne søge adspredelse ved samtale, men det kan jeg jo ikke. Tavsheden lukker sig om mig; jeg prøver på at læse, men jeg kan ikke. Så går jeg op og ned ad gulvet og ser på uret, om klokken ikke snart bliver ti. Og endelig bliver den ti.

Når jeg da befrier mit legeme for klæderne med alle deres knapper, bånd og spænder, synes jeg, at sjælen ligesom trækker

vejret og føler sig friere. Og når jeg efter mine østerlandske afvaskninger er kommet i seng, da trækker hele tilværelsen sig i lave; livsattråen, kampen, striden hører op, og søvnlysten får en påfaldende lighed med døden.

Men jeg mediterer først en halv time, det vil sige, jeg læser i en andagtsbog, som jeg vælger efter min sindsstemning. Undertiden har jeg en katolsk; den bringer mig et pust af den apostoliske, traditionelle kristendom; det er som latin og græsk; det er anerne, for med den katolske kristendom begynder vor, min, kultur. Med den romersk-katolske kirke føler jeg mig som romersk borger, europæisk statsborger, og de indflettede vers minder mig om, at jeg har dannelse. Jeg *er* ikke katolik, har aldrig været det, for jeg kan ikke binde mig til en bekendelse. Derfor tager jeg til andre tider en gammel luthersk bog med et læsestykke for hver dag i året; og den bruger jeg som en svøbe. Den er skrevet i det syttende århundrede, da menneskene havde det ondt her på jorden. Derfor er den forfærdelig streng, den prædiker lidelsen som en velgerning og en nådegave. Såre sjældent har den et godt ord; den kan bringe en til fortvivlelse, men derfor kæmper jeg imod den. "Det *er* ikke sådan," siger jeg til mig selv, og dette er blot at friste sine kræfter. Katolikken har nemlig lært mig, at Fristeren optræder i sin allerværste rolle, når han vil bringe menneskene til fortvivlelse og berøve en håbet; men håbet er en dyd for katolikken, for at tiltro Gud det gode er religionens kærne; at tiltro Gud det onde er satanisme.

Sommetider griber jeg til en underlig bog fra oplysningsperioden i det attende århundrede. Den er anonym, og jeg kan ikke sige, om den er skrevet af en katolik, en lutheraner eller en calvinist, for den indeholder kristelig

levevisdom af en mand, der har kendt verden og menneskene, og som tillige er en lærd mand og en digter. Han siger mig i almindelighed netop det, jeg trænger til den dag og time. Og har jeg et øjeblik opponeret imod de uretfærdige og urimelige fordringer, han stiller til et dødeligt menneske, kommer forfatteren straks efter med mine indvendinger. Han er, hvad jeg kalder "en ræsonnabel karl", der ser med begge øjnene og fordeler ret og uret til hver sin side. Minder noget om Jakob Böhme, der fandt, at alting indeholder Ja og Nej.

Ved større lejligheder må jeg gribe til Bibelen. Jeg ejer flere bibler fra forskellige tider, og det er for mig, som om der ikke står det samme i dem; som om de har forskellig strømstyrke eller evne til at gøre indtryk på mig. En i sort safian, trykt med Schwabacher i det syttende århundrede, har en utrolig kraft. Den har tilhørt en præstefamilie, hvis stamtavle er opskrevet på indersiden af bindet. Det er, som om had og vrede er opdynget i denne bog, den gør ikke andet end skænde og straffe; hvordan jeg så vender bladene, kommer jeg altid til Davids og Jeremias' forbandelser over deres fjender, men dem vil jeg ikke læse, for det synes mig ukristeligt. Som for eksempel når Jeremias beder: "Så straf nu deres børn med hunger, og lad dem falde for sværd, at deres hustruer og enker blive barnløse og deres mænd ihjelslagne," etc. Dette er ikke noget for et kristent menneske. Jeg kan nok forstå, at man beder Gud om beskyttelse mod fjenderne, der vil drage en nedad, når man stræber opad, mod fjenderne, der af ondskab vil berøve en brødet. Jeg forstår også, at man kan takke Gud, når ens fjende er slået, for alle folk har sunget *Te Deum* efter vunden sejr; men at nedbede detaljerede straffe over modstanderne, det vover jeg ikke; og jeg kan sige

mig selv, at hvad der passede for Jeremias eller David den gang, det passer ikke for mig nu.

Men så har jeg en anden bibel i kalveskind med guldtryk fra det attende århundrede. Der står naturligvis det samme i den som i den anden, men indholdet præsenterer sig på en helt anden måde. Denne bog ser ud som en roman og vender altid den kønneste side ud; selve papiret er lysere, typerne muntrere, og man kan tale sig til rette med den, ligesom Jehova, når Moses vover at gøre ham forestillinger, der ikke er fri for at være gnavne. For eksempel: når folket på ny har knurret, og Moses er led og ked af det hele, så vender han sig til Herren helt bebrejdende: "Har jeg avlet dette folk eller født det til verden, at du kan sige til mig: bær dem på dine arme, ligesom en amme bærer et lille barn … hvorfra skulle jeg tage så meget kød, at jeg kunne give hele folket … Jeg formår ikke at holde dette folk i live alene, thi det er for tungt for mig. Og vil du gøre så imod mig, da slå mig hellere ihjel …" Jehova svarer ikke uvenligt på disse bebrejdelser og foreslår til hjælp for Moses at vælge de halvfjerdsindstyve ældste. Her har vi jo ikke den ubevægelige, hævngerrige Gud fra det gamle testamente. Og jeg grunder ikke over det; jeg ved blot, at jeg har øjeblikke, da det gamle testamente er mig nærmere end det ny. Og at Biblen for os, der er født i kristenheden, har en opdragende magt, det er sikkert; om det er, fordi vore forfædre har nedlagt psykiske kræfter i den bog samtidig med, at de har fået dem, er ikke let at sige. Relikvier, templer og hellige bøger har faktisk en sådan akkumulatorisk kraft, men kun for de troende, for troen er mit lokalbatteri, uden hvilket jeg ikke kan få det stumme pergament til at tale. Troen er min modstrøm, der fremkalder

kraft ved influens; troen er gnidetøjet, der elektriserer glasskiven; troen er recipienten og må være ledende, ellers bliver der ikke nogen modtagen; troen er mediets opgivelse af modstanden, hvorved rapporten kan indtræde.

Derfor er alle hellige bøger stumme for den vantro. For den vantro er steril, hans ånd er så pasteuriseret, at ingenting kan vokse i den; han er negationen, minus, en imaginær størrelse, reversen, saprofytten, der ikke lever af sig selv, men på roden af andre vækster; han mangler selvstændig tilværelse, thi for at kunne negere må han have det positive at negere imod.

Endelig er der også de øjeblikke, da intet andet end noget buddhisme kan hjælpe. Det er jo så sjældent, man får det, man ønsker, hvad nytter det så at ønske? Ønsk ingenting, forlang ingenting af menneskene og livet, og du vil altid synes, at du har fået mere, end du har kunnet forlange; og du ved af erfaring, at når du har fået, hvad du ønskede, så var det mindre det ønskede end selve opfyldelsen, der voldte dig glæde.

Engang imellem spørger en stemme inden i mig: tror du nu på alt dette? Jeg dysser straks spørgsmålet ned, for jeg ved, at troen er kun en tilstand i sjælen og ikke nogen tankeakt, og jeg ved, at denne tilstand er sund og opdragende for mig.

Det kan dog ske, at jeg opponerer mod de urimelige fordringer, de alt for strenge krav, de umenneskelige straffe, og da forlader jeg for en tid mine andagtsbøger; men jeg kommer snart tilbage til dem, manet af en røst fra urtiden, der råber: "Kom i hu, at du haver været en træl i Ægypten, og Herren din Gud haver udløst dig derfra!" Da forstummer min opposition, og jeg føler mig som en utaknemmelig og fej slyngel, hvis jeg fornægter min frelser overfor menneskene.

4

Det bliver forår igen for –nde gang. (Man nævner ikke gerne tal, når man er kommet til en vis alder.) Men det bliver forår på en helt anden måde nu end for en del år siden. Før begyndte forvandlingen med, at man huggede isen på gaderne op omtrent ved påsketid. Da så man hele vinterens aflejringer som en geologisk formation med alle dens lag. Nu får isen aldrig lov at blive liggende på gaderne; kaner med bjælder og kanenet er sjældne, hvoraf man får den forestilling, at vi har fået mellemeuropæisk klima lige såvel som mellemeuropæisk tid. Før, da søfarten ophørte om efter året og der ingen jernbaner var, befandt man sig i karantæne; provianterede med saltmad for vinteren og følte, når foråret kom, en opvågnen til nyt frisk liv. Nu har isbrydere og jernbaner udjævnet årstiderne, og man har blomster, frugter og grønsager hele året rundt.

Før tog man forsatsvinduerne af, og da hørte man straks rumlen fra gaden ind i værelserne, som om man atter var trådt i forbindelse med yderverdenen. Den dumpe, bløde stilhed inden døre var ophørt, og man vaktes til nyt liv ikke mindst ved det indtrængende lys. Nu lader man de dobbelte vinduer blive siddende hele året, men til gengæld lukker man sine utilklistrede vinduer op hele vinteren, når man føler trang dertil.

I kraft af disse udjævninger lister foråret sig ind over en og kommer ikke med så vidtløftigt apparat som før, hilses derfor også uden begejstring.

Jeg tog imod dette forår som et faktum og uden store forhåbninger. – Det er forår, altså er det snart efterår igen! – Jeg satte mig på min altan og så på skyerne. Man kan se på dem, at det er forår. De samler sig i større masser, de er tættere og mere bestemte i linjerne; og når himlen ses gennem en rift, er den næsten sorteblå. Men jeg har en skov i det fjerne. Den består mest af fyr og gran; den er sortegrøn, strittende og udgør for mig det mest ejendommelige af den svenske natur, og jeg peger på den og siger: der er Sverige. Dens silhuet kan se ud som konturen af en by med sin talløse mængde af skorstene, spir, tinder, små tårne og gavle. Men i dag ser jeg den som en skov. Da det blæser, ved jeg jo, at hele denne masse af slanke stammer må være i bevægelse, men jeg kan ikke se det i en halv mils afstand. Jeg tog derfor min kikkert, og nu så jeg hele grankonturen bevæge sig som bølgerne i en havhorisont, hvilket var mig en stor fornøjelse, især da det tillige forekom mig at være en lille opdagelse. Min længsel går nok den vej, for jeg ved, at havet ligger der bagved; jeg ved, at der vokser blå og hvide anemoner ved roden af disse træer, men jeg har mere fornøjelse af at se dem i fantasien end i virkeligheden, for jeg er for længe siden vokset fra den natur, der har sit udtryk i dyreriget, planteriget og mineralriget. Hvad der interesserer mig, er menneskenaturen og menneskeskæbnen.

Før kunne jeg synke hen i beskuelsen af en blomstrende frugthave; nu synes jeg også, det er kønt, men ikke *så* kønt. Og jeg vil forsøge at forklare det ved, at der er opstået anelser hos mig om, at der findes fuldkomnere urbilleder til disse mangelfulde afbilleder. Nogen længsel efter landet har jeg

derfor ikke følt, om end en svag uvilje mod byen begynder at røre sig hos mig, mere dog som en trang til forandring.

Jeg spadserer derfor på mine gader; og når jeg ser menneskers ansigter, vækker dette erindringer, giver mig tanker. Og går jeg forbi butiksvinduerne, ser jeg så mange ting fra alle jordens lande, frembragte eller forædlede af menneskehænder, at de ligesom sætter mig i forbindelse med hele menneskeheden og giver mig en rigdom af indtryk som form og farve og nærliggende forestillinger.

Om morgenen, når der bliver gjort rent i en lejlighed i stuen, står et vindue åbent; jeg går forbi, men bliver naturligvis ikke stående; dog i et øjeblik har jeg fået et overblik over et for mig fremmed værelse og derigennem et glimt af et menneskelivs historie. I morges, for eksempel, kom jeg til at kaste et blik igennem en trækrude ind i et ældre hus forbi en aspidistra, denne grimme liljeart fra Japan, der ikke hæver sin blomst op i lyset, men lægger den lige over roden på selve jorden, hvor den ligger og ser ud som nogle kødskiver, der er klippet i stjerneform. Forbi denne kom jeg hen over et skrivebord med nyttige og kedelige skrivebordssager ind i en kakkelovnskrog, hvor der stod en firkantet hvid kakkelovn; den var fra en ældre tid, og hver flise var omgivet af en sørgerand ligesom sorte negle; den havde store luger og stod i en krog, der var meget mørk på grund af de ualmindelig mørke tapeter. Først fik jeg 70-erne med de mørke værelser, men jeg fik også en abstrakt uhyggefornemmelse af et indskrænket småborgerligt hjem, af mennesker, der har det strengt og piner sig selv og andre. Og så vaktes der et minde fra et gammelt hjem, som jeg aldrig ville have tænkt på, hvis ikke den trækrude havde stået åben. Nu

dukkede en længst forglemt skæbne op, og jeg så den i et nyt og interessant lys; disse mennesker forstod jeg først nu, da jeg tænkte på dem så længe efter, forstod deres tragedie, som jeg før holdt borte fra mig, fordi den forekom mig smålig og pinlig. Da jeg kom hjem, gjorde jeg udkast til dramaet. Og det havde jeg fået igennem en trækrude.

Går jeg ud om aftenen, efter at mørket er faldet på og lysene tændt, bliver mine bekendtskaber rigere, for da kan jeg også se ind i de højere etager. Jeg studerer da møblementer og arrangementer og får familieinteriører, scener af livet. Folk, der ikke ruller gardinerne ned, er særligt anlagt for at vise sig, og jeg behøver derfor ikke at lade mig genere af diskretionshensyn. For resten tager jeg øjebliksbilleder og udarbejder bagefter det sete.

En aften gik jeg således forbi en smuk hjørnelejlighed med store vinduer og så … jeg så møbler fra 60-erne, krydset med gardiner fra 70-erne, portierer fra 80-erne og nipssager fra 90-erne. I vinduet stod en urne af alabast, gulnet som elfenben af menneskers ånde, af sukke og vindunster og tobaksrøg, en urne uden nytte eller gavn, og som endelig af en eller anden var blevet bestemt til visitkortskål. En askeurne til at stille i en gravhøj med navn på venner, der var kommet og gået, på slægtninge, der havde levet og var døde, på forlovede og gifte, døbte og begravede. Der var mange portrætter på væggene, i alle aldre og fra alle tidsrum, krigsmænd i harnisk, vismænd i parykker, gejstlige i præstekraver. I et hjørne foran en sofa stod der et spillebord, og omkring det sad der fire underlige skikkelser og spillede kort. De talte ikke, for deres læber bevægede sig ikke. De tre var ældgamle, men den ene var

halvgammel, det var nok manden i huset. Men midt i værelset sad en ung kvinde med ryggen vendt til de spillende og bøjet over et hækletøj. Hun arbejdede nok, men uden interesse, det var, som hun blot tog tiden op, maske for maske, medens hun målte sekunderne med hæklenålen. Så løfter hun arbejdet og ser på det, som om hun vil aflæse tiden på et ur; men hun så ud over tiden og arbejdet og ind i fremtiden – og da løb hendes blik ud igennem vinduet, forbi askeurnen, og det mødte mit derude i mørket uden at kunne se det. Jeg syntes, at jeg kendte hende, at hun talte til mig med øjnene, men det gjorde hun selvfølgelig ikke. En af mumierne ved bordet sagde nu noget, kvinden svarede med en bevægelse med nakken uden at vende sig, og ligesom forstyrret i sine tanker eller røbet bøjede hun hovedet dybere ned end før og lod sin sekundviser gå. Aldrig har jeg set kedsomheden, lede ved alt, træthed ved livet, så kondenseret som i den stue.

Manden ved spillebordet, hvis ansigt uophørligt skiftede udtryk, syntes at være urolig over noget, at vente noget, og over mumierne var der den samme uro. De kastede nemlig nu og da et blik til taffeluret, hvis lange viser nærmede sig timeslaget. De ventede sandsynligvis på nogen, på en, der kunne forjage kedsomheden, for andre livsløbet derinde, bringe nyt med sig. Måske vende op og ned på hele livet. Spændt af denne frygt vovede man ikke at give sig hen i spillet, men spillede kortene ud provisorisk, som om man ventede at blive afbrudt når som helst, man lod sig ikke standse af en mine eller en bevægelse; deraf kom dette leddedukkeagtige i bevægelserne.

Nuvel, det, der skulle ske, det skete. – "Hvilket held!" tænkte jeg, da portieren blev slået til side og en pige med hvid kappe på

trådte ind og meldte nogen. Der fløj en livsgnist ind i alle de tilstedeværende, og den unge kvinde gjorde en halv drejning, idet hun rejste sig. I det samme slog taffeluret, så jeg hørte det ud på gaden, og jeg så minutviseren gøre et lille sæt frem.

Da fik jeg et puf af en forbigående; vaktes så heftigt, at jeg bogstavelig følte mig kastet ud på gaden, ud af denne stue, hvor jeg havde været med min sjæl i to lange minutter, levet en brøkdel af disse menneskers liv. Jeg fortsatte skamfuld min vej, havde først i sinde at vende om for at se fortsættelsen, men betænkte mig. Jeg ved jo dog, hvordan det ender, sagde jeg, jeg har jo selv været med til det samme flere gange!

Foråret kommer på en måde, der ligner den gamle, men ikke er den samme. Før var det første lærken på marken, men nu er der ingen lærker mere på Lærkevejen, men det er bogfinken i Humlegården og stærene på Fuglebakken, der er det afgørende. Men hvad der ikke har forandret sig, det er flyttedagen. Det har altid forekommet mig uhyggeligt at se møbler og husgeråd på fortovet. Det er husvilde mennesker, der tvinges til at vise deres indvolde frem, og de skammer sig ved dem, derfor ser man aldrig ejeren være i nærheden for at passe på sine ejendele. Han lader hellere fremmede folk tage sig af dem, end at han selv skulle udstille sine mangler i fuldt dagslys. Denne sofa med divanbordet kunne nok gå an hjemme i svag belysning, men midt i sollyset ses pletter og rifter, og at det ene ben var løst gjorde ikke noget derinde, men herude er det faldet af.

Ser man et ansigt bagved et stående flyttelæs, er det bekymret, ophidset, fortvivlet. Men det er vel nødvendigt, at der flyttes og rejses, rives op, rystes om, vendes ud og ind. Jeg,

der aldrig har gjort andet end flytte og rejse, fik nu, da jeg sad i ro, indtrykkene fra mit omflakkende liv tilbage, og de fortættede sig til et digt, som jeg har kaldt Ahasverus.

AHASVERUS.

Ahasverus, op at vandre!
Tag din ransel og din stav;
ej din skæbne ligner andre,
ti dig venter ingen grav.
Vuggens fryd du fik og barnets,
men ej dødens fred du får,
evigt skal din fod på skarnets
veje sanke onde sår.
Mens du bied på Messias,
iled tiden dig forbi;
venter du hans amnesti
i din kummers kar udøst?
Eller vil du som Elias
blive levende forløst?

Ud på stier, ud på veje,
ud af dine varme rum;
ukrudt dine agre eje;
styrtet som Kapernaum
er dit hus, og hjemmet hærget;
viv og barn farvel har sagt;
intet er fra branden bjærget,
tomt og tilje ødelagt.

Spring ind i toget med ransel og stav,
men se dig ikke tilbage.
Velsign så ham, som tog og som gav
og lærte dit sind at forsage.
Der står ingen frænde og ingen ven
og byder dig lykke på færden!
Hvad gør det? Des bedre for den,
som frister springet ud i den kolde verden!

Og toget står ud af stationens læ,
en rullende række huse af træ,
en vandrende by med folk og fæ – –.
Der er post- og værtshus og magasiner,
og soverum bag de tætte gardiner.
Den skrider afsted som en blok på hjul,
uimodståelig frem den strækker;
den glider gennem bjerg som en orm i sit skjul,
den går på vandet, og ildhesten gnægger;
den tar et landskab med syvmilefart,
et kongerige er krydset snart.
Men landet slipper, du står ved havet –.
Nu styrer du bort med fralandsbør,
og alt, som bandt dig til livet før,
det ligger bag synskredsen dybt begravet.

Se skyerne, hvor tunge de gå,
og bølgerne de stigende,
de brusende, de vigende,
hvor foden intet fæste kan få,
og aldrig du kan hvile opnå.
Ej dag, ej nat; ej sovende, ej vågende,
nu op, nu ned du kastes som en bold,
alt under susen og knagen og kogende
sukken i tømmer og fuge og bolt.
Tortur for legem, tortur for sjæl,
et pinselsredskab på vandet flydende.
Bekend din skyld og tænk på dit vel,
når du ser brændingen brydende.
Du tror dig tæt ved den frelsende strand!
Men skipperen frygter det nære land
og lægger boven ret imod søerne;
han flyr den hånd, som redde ham kan,
med ryg til det lune læ under øerne;
thi falsk er sø, men falskere kyst!
Når medbør blæser med liv og lyst,
da har du i vente den hårdeste dyst _.
Til havs! Læg ud på det grøngrå felt,
som skibet pløjer og regnen sår,
men intet vokser, hvor ploven går,
og ingen bor under himlens telt.
Det ligner i dag en presenning grå,
udspændt mod regnen, som stadig øges;
eller måske for at himlens blå
af dampernes sod ikke skal tilrøges;

til skærm mod fluernes smudsige prikke,
mod jordens dunst og de ondes blikke.

Ahasverus står og skuer
mod den mørke tågevæg,
øjet vådt, mens hånden truer,
munden hvas i hvidnet skæg _.
Ingen tankesyner stige,
sluknet er hans minders tal,
håbet selv vil ham undvige,
leve han i nuet skal,
dette nu, som er en liden
uden mening, uden mål,
værdløst som en gal mands viden,
dødt som flint foruden stål.
Mod det øde intet vender
vandreren sig på sit dæk,
gruende, idet han kender
sig som druknet i en sæk.

5

Efter mange tilbagefald er foråret omsider kommet, og da lindetræerne i alleen en morgen er sprunget ud, er det højtideligt som en fest at vandre i det grønne lysskær, der gør så godt i øjnene. Luften står stille og er lutter mildhed, fødderne træder på tørt, fint sand, der giver en følelse af renlighed. Det ny græs dækker over sidste års løv, fejeskarn og snavs, ganske som den første sne gør om efteråret. Træskeletterne fyldes ud, og til sidst står den høje baggrund af løvskov som en grøn skyvæg over bugtens bredder. Før jagede blæst og kulde mig afsted; nu kan jeg gå skridt for skridt og endog sidde på en bænk. Strandbredden under elmetræerne er forsynet med bænke, og der sidder også den gule mand, min ukendte fjende, og læser avisen med opknappet frakke. I dag så jeg, netop på hans avis, at vi er uvenner. Og jeg syntes at læse i hans blik, når han løftede det fra bladet, at han læste noget om mig, der gjorde ham godt i sjælen, og at han troede, jeg enten allerede havde slugt giften eller skulle til det. Men han tog fejl, for jeg rører aldrig det blad.

Majoren er blevet mager og synes bekymret for sommeren. Det er ham vist ganske ligegyldigt, hvor han rejser hen, men bort fra byen må han for ikke at blive fuldstændig alene og føle sig som proletar. I morges stod han ude på en pynt og så ud, som om han talte de små bølger, der skvulpede mod stenene; han fægtede hensigtsløst med stokken i luften kun for at foretage sig noget. Pludselig lyder et hornsignal fra den anden side af bugten. Han farer sammen – og ser en kavalerieskadron

dukke op på marken bagved en høj, først hjelme og hesteøren. Derpå rider de et *choc*, så jorden ryster, og under råb, hujen og bulder stormer den ordnede masse frem. Majoren levede op, og jeg kunne se på hans hjulben, at han har været kavalerist; måske var det hans regiment, og nu var han en fremmed for det, ude af spillet. Ja, sådan er livet!

Min okkulte gamle kone er ens sommer og vinter, men denne vinter har taget på hende, og hun har anlagt stok; for øvrigt viser hun sig kun én gang om måneden og hører med til kompagniet ligesom Verdensdronningen med hundene.

Men med solen og foråret har ny spadseregængere trængt sig ind i vor kreds, hvor jeg ikke synes, de hører til. Så frit har ejendomsbegrebet fået lov at gro, at jeg føler det, som om min morgentur i disse omgivelser var min ejendom. Jeg ser ligefrem skævt til dem, hvis jeg overhovedet ser til dem; for i min indadvendte sindsstemning vil jeg ikke træde i kontakt med mennesker ved at veksle et blik. Den slags fortrolighed fordrer dog menneskene, og de taler med uvilje om "en, der ikke ser på folk." De synes, de har ret til at se ind i den, de møder, men jeg har aldrig kunnet begribe, hvor de har fået den ret fra. Jeg føler det som et indgreb, en slags vold mod min person, i alt fald som nærgåenhed, og da jeg var ung, gjorde jeg bestemt forskel mellem folk, der så på en, og dem, der ikke så på en. Nu forekommer det mig, at udvekslingen af et blik med en fremmed på gaden betyder: Lad os være venner og dermed basta! Men der er folk med et udfordrende væsen, som jeg ikke kan bekvemme mig til at indgå dette tavse venskabsforbund med; jeg vil have et neutralt forhold eller i nødsfald et fjendtligt;

for en ven får altid en vis indflydelse på mig, og det ønsker jeg ikke.

Denne indtrængen varer heldigvis kun foråret til ende; for om sommeren er de fremmede rejst på landet, og da er vejene lige så ensomme som om vinteren.

Og nu er den længselsfuldt ventede sommer kommet. Den foreligger som et fuldbyrdet faktum og er blevet mig ligegyldig, for jeg lever i mit arbejde og foran mig selv, undertiden bagved mig selv, i minderne, og dem kan jeg behandle som byggeklodser. Der er ikke den ting, jeg ikke kan sætte dem sammen til, og det samme minde kan bruges til alt muligt i en fantasibygning, vende forskelligtfarvede sider opad, og da antallet af sammenstillinger er uendeligt, får jeg i min leg et indtryk af uendeligheden.

Jeg længes ikke efter landet, men undertiden kommer det over mig, som var det en pligt, jeg forsømte, at jeg ikke går i skoven eller bader i stranden. Og så en vis underlig skamfølelse over, at jeg er i byen, for sommerrejsen betragtes som en forret for den samfundsklasse, andre henregner mig til – selv betragter jeg mig som stående udenfor samfundet. Det føles også lidt trist og forladt, da jeg ved, at alle mine venner er borte fra byen. Jeg søgte dem ganske vist ikke, da de var hjemme, men jeg vidste, de var der; jeg kunne tænke på dem i en bestemt gade, men nu har jeg tabt sporet.

Når jeg sidder ved mit skrivebord, kan jeg imellem gardinerne se en bugt af Østersøen; på den anden side en strandbred med sortegrå, rundslebne klipper, og nede ved vandspejlet den hvide strandbred, over klipperne den sorte granskov. Engang imellem gribes jeg af længsel derefter. Men så

tager jeg blot min kikkert, og uden at røre mig af pletten er jeg der. Jeg går om blandt stenene på strandbredden, hvor der imellem renskyllede gærdestave, sivstubbe og strå vokser gul fredløs og rød kattehale under elletræerne. I en revne i klippen på mos og lav klemmer de store bregner den lille engelsød flad som vedbend; nogle enebærbuske er sendt på udkig ud på randen. Og så ser jeg dybt ind i granskoven, især om aftenen, når solen står lavt på himlen. Da er der lysegrønne sale med blødt levermos og fin underskov af asp og birk.

Stundom er der liv at se derude, men sjældent for resten. En krage går og pikker noget op, eller lader som den pikker, for den ser affektert ud, skønt jeg nok kan se, den tror sig uset af mennesker. Men at den koketterer med en eller flere af sin egen art, er sikkert nok.

En hvid båd kommer sagte glidende; der sidder en til rors bag storsejlet, men jeg kan ikke se andet end albuen og knæene; bag fokken sidder en kvinde. Båden glider så kønt, og da jeg ser kølvandet om stævnen, synes jeg, jeg kan høre denne smertestillende skvulpen, noget, man uophørlig lægger bag sig, og som stadig fornyes, dette noget, som er det hemmelige trylleri ved at sejle, bortset fra det at styre roret, kæmpende mod vejr og vind.

En dag fik jeg en hel lille scene ind i kikkerten. Strandbredden der langt borte var endnu aldrig (i kikkerten) betrådt af nogen dødelig, og den var min ejendom, min besiddelse, mit sommeropholdsted. Da så jeg en aften en lille jolle komme ind fra højre side af kikkerten. I båden sad en tiårs pige med lys kjole og rød tennishat. Først tror jeg, jeg sagde:

Hvad har du her at bestille? Men det urimelige i situationen standsede mig.

Den lille pige lagde pænt til land, trak jollen op, og så gik hun igen ned i den og hentede noget, der blinkede i den ene ende. Jeg blev nysgerrig, for jeg kunne ikke bestemme, hvad det var for en genstand. Skruede lidt på kikkerten og så, det var en lille let økse … En økse i hånden på et barn? De to begreber kunne jeg ikke straks rime sammen, og derfor virkede det hemmelighedsfuldt, næsten uhyggeligt. Den lille pige gik først langs strandbredden og søgte efter noget, sådan som man plejer, når man går langs stranden – man søger efter noget uventet, som man håber, det uudgrundelige hav har givet fra sig. – Nu giver hun sig til at slå smut, sagde jeg til mig selv, børn kan ikke se sten og vand uden at kaste sten i vandet. Hvorfor? Ja, også det har vel sine hemmelige grunde. – Ganske rigtigt! Hun slog smut! Derpå klatrede hun opad klippen! – Nu giver hun sig naturligvis til at spise engelsød, for hun er en lille stockholmer og har gået i kommuneskolen. (Bønderbørn spiser aldrig engelsød, som børnene fra byen kalder lakridsrod.) – Nej, hun gik forbi bregnerne og var altså (?) et landsbybarn. – Hun nærmede sig enebærbuskene. Da gik der et lys op for mig. – Hun skal hugge enebærris, og det passer, for det er lørdag i dag. – Nej; ganske vist gjorde hun et udfald mod en enebærbusk, så en gren blev knækket, men hun gik videre. – Hun skal hugge pinde til at koge kaffe ved! Der har vi det. – Nej, hun klatrede videre og nåede skovbrynet. Der blev hun stående og syntes at tage mål af de nederste grene, der var meget tætte og grønne! … I det samme gjorde hun en bevægelse med hovedet og fulgte så med øjnene en genstand i luften, som – det kunne jeg se på

bevægelserne – måtte være en fugl, der fløj op, for hun bøjede halsen med de samme små staccatoryk som vipstjerten, når den flyver, hvis flugt er som en periodisk styrten ned.

Endelig begynder hun da at give sin hensigt til kende, for hun tager med venstre hånd fat i en gren og hugger kvistene ganske ganske små! – Men hvorfor grankviste? Det bruger man jo kun ved begravelser, og barnet er ikke sørgeklædt? – Indvending: Hun behøver jo ikke at være i familie med den døde! – Indrømmet! _ Kvistene er for små til koste eller til at strø i bislaget, og på stuegulvet bruger man hos os kun enebærkviste! – Måske hun er fra Dalarne, hvor man bruger gran i stedet for enebær? – – – Lige meget! – Nu sker der noget nyt! To meter fra pigen løftes de nederste grene på en stor gran i vejret; en ko stikker hovedet frem og giver hals – det kan jeg se på den åbne mule og den tilbagebøjede nakke. – Den lille pige bliver stående med løftet økse, og hele hendes krop bliver stiv af skræk. Men hendes angst er så stor, at hun ikke kan flygte; hun går et par skridt fremad; barnets angst fremkalder en strømkæntring og bliver til mod; med hævet økse går hun imod dyret, som efter nogen betænkning og krænket over misforstået venlighed vender tilbage til sit mørke skjul.

Et øjeblik havde jeg virkelig i forskrækkelse gjort en bevægelse for at forsvare barnet; men nu var faren ovre, og jeg lagde kikkerten fra mig med betragtninger over vanskeligheden ved at få lov til at være i fred. – At tænke sig! I sit rolige hjem at drages ind i sådanne dramaer langt borte! Og bagefter plages af spekulationer over, hvad de grankviste skulle bruges til!

De andre beboere i huset er flyttet på landet, og jeg føler, at der er tomt i deres lejligheder; det er, som om en spænding var hørt op. Disse koordinater af kræfter, der findes i enhver familie i form af mand, hustru, børn og tjenestefolk, disse viljekomposanter er ikke længere i stuerne, og huset, der altid forekom mig som en elektrisk station, hvorfra jeg hentede strøm, har ophørt at forsyne mig med kraft. Jeg falder sammen, som om kontakten med menneskeheden var afbrudt; alle disse små lys fra de forskellige lejligheder stimulerede mig, og jeg savner dem; selv hunden, der vækkede mig til natlige betragtninger eller ruskede mig op til en sund vrede, har efterladt et tomt rum. Sangerinden er blevet tavs, og jeg hører ikke længere nogen Beethoven. Telefonen i væggen synger heller ikke, og når jeg går på trapperne, hører jeg mine skridt give genlyd i de tomme lejligheder. Der er søndagsstille hele ugen, og i stedet giver det sig til at ringe for mine øren. Mine egne tanker føles som udtalte ord; jeg har en fornemmelse af at stå i telepatisk rapport til fraværende frænder, venner og fjender; jeg fører lange, ordnede samtaler med dem eller repeterer gamle ræsonnementer, som jeg er kommet frem med i selskaber og på caféer; jeg bekæmper deres meninger, forsvarer mit standpunkt, er mere veltalende end overfor tilhørere. Jeg finder livet rigere og lettere på denne måde; det skurer mindre imod, slider mindre og gør ikke bitter.

Undertiden udvides denne tilstand, så at jeg kommer i ordstrid med hele nationen; jeg føler, hvordan man læser min sidste bog, der endnu er i manuskript; jeg hører, hvordan man diskuterer mig nær og fjern, jeg ved, jeg har ret, og kan bare ikke begribe, at de ikke kan indse det. Jeg meddeler et

nyopdaget faktum, og man nægter det, eller kritiserer min kilde, gør autoriteten tvivlsom, skønt man ellers selv citerer samme autoritet. Altid føler jeg det som kamp, angreb, fjendtlighed, fjender er vi åbenbart alle og kun venner, når det gælder at kæmpe sammen. Sådan må det vel være!

Hvor levende dette indre liv end er, savner jeg dog stundom virkeligheden; for mine sanser, der ligger ubrugte, længes efter at tages i brug. Jeg må høre og frem for alt se, ellers begynder sanserne af gammel vane at operere på egen hånd.

Og mit ønske var ikke udtalt, før det blev opfyldt. Fælleden udenfor mine vinduer fyldes af tropper. Først infanteri; det er folk med metalrør, der indeholder gasdannende stoffer, som ved antændelse kaster blystumper fra sig. De ser ud som streger, der er tvedelte forneden. Derpå optræder bevægelige kombinationer af mennesker og firføddede dyr; det er kavaleriet. Når en enlig rytter kommer sprængende, gør hesten samme bevægelse som en båd på bølgerne, og manden sidder til rors, men styrer med skødet i venstre hånd. Kommer eskadronen derimod i sluttet række, så er det et vældigt kraftparallelogram, der virker på afstand med flere hundrede hestekræfter.

Stærkest indtryk gør dog artilleriet, især når det kører omkap; da gynger jorden, så min hængelampe ryster, og når de så protser af og affyrer en salve, hører ringningen for mine øren op af sig selv. Inden jeg blev vant til det, følte jeg det som vold imod mig, men efter et par dages skydning fandt jeg knaldene ganske sunde, da de hindrer mig i at slumre ind i den evige tavshed. Og i den passende afstand, jeg har krigslegen i, er den som et skuespil, der opføres for min fornøjelse.

Aftenerne bliver stadig længere, men jeg ved af erfaring, at man ikke kan gå ud, for gader og parker er befolkede med triste mennesker, der ikke har kunnet tage på landet. Og når de velstillede har rømmet byens fineste spadseregange, kryber forstædernes fattige befolkning frem og indtager de ledige pladser. Dette giver staden præg af oprør og invasion, og da skønheden altid følger med rigdommen, er det skuespil ikke smukt.

En søndagaften, da jeg følte mig i niveau med de dårligt stillede, besluttede jeg at rive mig løs og køre en tur for at se på folk.

Jeg vinkede ad en droske ved Nybro og steg op. Kusken så ud, som han var ædru, men ganske rolig var jeg ikke – der var noget usædvanligt i hans ansigt. Han kørte ud ad Strandvejen, og jeg mærkede, at der på venstre side af vejen bølgede en strøm af mennesker, mens jeg stadig så ud over vandet til højre, over øer og fjorde og blå bjerge.

Pludselig sker der noget foran os, som tiltrak sig både kuskens og min opmærksomhed. En stor fattigmandshund, med tottet pels, ikke ulig en fed ulv, der prøver på at se ud som et får, med lav pande, onde øjne og så smudsig, at dens farve ikke var til at bestemme, løber langs med forhjulene og gør nu og da tilløb til at springe op på bukken. Det lykkes den engang at komme op, men den bliver sparket ned af kusken.

"Hvad er det for en?" spurgte jeg, forbavset både over uhyrets behændighed og over det underlige i begivenheden.

Kusken svarede noget, hvoraf jeg forstod, at det ikke var hans hund, men når han sænkede pisken, anfaldt hunden os igen og

ville ind i vognen til mig, og det, mens vi var i fuld fart. Samtidig bliver jeg opmærksom på en bevægelse i menneskestrømmen, og da jeg vender mig om, opdager jeg en procession af menneskelignende væsener, der følger hundens og kuskens strid med afgjort sympati for hunden, der havde uret. Da jeg så nøjere på disse væsener, bemærkede jeg, at det overvejende antal af dem var krøblinge; krykker og stokke sås side om side med krumme ben og krogede rygge; dværge med kæmperyg og kæmper med dværgeunderkrop; ansigter, der manglede næse, og fødder uden tær, der endte i en klump. Det var en samling af al den elendighed, der gemmer sig om vinteren, og som nu var krøbet ud i solen for at vandre ud på landet. Jeg har set den art menneskelignende væsener gengivet i Ensors okkulte maskescener og på teatret i Glucks "*Orfeus og Eurydice*", og troede dengang, det var fantasi eller overdrivelse. De forskrækkede mig ikke, for jeg kunne forklare, hvorfor de kom frem og var til stede netop nu, men det virkede alligevel rystende at se de ulykkelige defilere i en sådan revy i byens fineste gade. Jeg følte også, hvordan deres berettigede had spyede gift ud over mig, der kørte i droske, og deres hund gav deres samlede følelser udtryk. Jeg var deres ven, men de var mine fjender. Underligt, underligt!

Da vi kørte ind i Djurgården, mødtes strømmen af en modstrøm, men de to strømme løb igennem og forbi hinanden uden at se på hinanden, uden at kritisere hinandens toiletter eller ansigter; for de vidste med sig selv, at de alle var ens, men mig så de på. Nu, da jeg havde to rækker at passere imellem, var jeg nødt til at se til en af siderne, og jeg blev beklemt, følte mig forladt og blev grebet af længsel efter at se et kendt ansigt; jeg

syntes, det ville være beroligende at møde et genkendende eller venligt blik fra et menneskeligt øje, men fandt det ikke.

Da vi passerede Hasselbakken, sendte jeg en tanke op ad trappen og lod den kigge ind i haven; der var jeg næsten sikker på, der sad en eller anden af mine bekendte.

Men nu nærmede vi os sletten, og da stod det pludselig for mig, at netop her måtte jeg møde det menneske, måtte! Hvorfor kunne jeg ikke sige, men det hang ganske vist sammen med en mørk tragedie fra min ungdom, der ødelagde en familie, og hvis virkninger bredte sig til børnenes skæbne. Hvordan jeg knyttede dette sørgespil sammen med Djurgårdssletten, kan jeg ikke bestemt sige, men det må være sket ved en tankeforbindelse, ved synet af en lirekasse med billeder på en stang, der fremstillede et mord under uhyggelige omstændigheder, hvor den myrdede var uskyldig, men fik skinnet imod sig, for ikke at sige skylden.

Hvad sker! Jo, samme mand, det vil sige sønnen, der nu er gråhåret, ugift, højt agtet, kommer gående med sin hvidhårede moder under armen! Fem og tredive års ufortjente, skjulte lidelser for en andens skyld havde givet deres ansigter denne egne bleghed, som er dødens. Men hvorfor gik disse rige og ansete mennesker her i disse omgivelser? Måske de adlød den almindelige tiltrækningskraft, der drager lige til lige, måske de fandt trøst i at se andre, der havde lidt mere og lige så uforskyldt.

At jeg ventede at møde dem, har vel sine hemmelige grunde, der er skjult i sjælens dyb, men derfor lige stærke og bindende.

På sletten åbenbarede der sig ny former af elendigheden. Der kom børn på cykler, børn på en otte-ti år med frække ansigter,

gammelkloge småpiger med træk, der skulle have været smukke, men skæmmedes af ondskab. Selv hvor man så et smukt ansigt, var der dog en fejltegning, en forkert afstand, en næse, der var for stor, læber, der blottede tandkødet for meget, udstående øjne, der skæmmede panden.

Længere henne tyndedes masserne ud, og små grupper havde lejret sig i græsset. Men her slog det mig, at der sad tre og tre sammen, to mænd og én kvinde; første akt i et hyrdespil, der ender med knivens tragedie.

Her gav kusken sig til at konversere mig og diskede op med historier. Det var ikke hans nærgåenhed, der stødte mig, for han vidste ikke bedre, men det pinte mig, at han forstyrrede mig i mine tanker, og da han ved sine oplysninger om visse forbikørende damer ledte mine tanker i en retning, hvor jeg ikke ville hen, blev han ligefrem en plageånd, og jeg bad ham køre hjem.

Han vendte ved en korsvej, mere ærgerlig end krænket over befalingen, men i samme øjeblik kørte en droske os forbi, hvori der sad to berusede damer af et højst tvetydigt udseende. Kusken gjorde et forsøg på at komme forbi dem, men det lykkedes ham ikke på grund af trængslen. Jeg måtte altså køre bagved dette kompagni, og når de blev standset af folkemængden, måtte jeg også holde stille, så det så ud, som om jeg forfulgte dem, hvad der morede damerne ubeskriveligt og også folk på vejen.

På denne måde fortsattes spidsrodsløbet helt ind til byen, til jeg endelig holdt udenfor min port, hvor jeg følte mig som vågnet af en uhyggelig drøm.

"Nej, så hellere ensomheden!" sagde jeg til mig selv, og det var sidste gang, jeg gik ud en aften den sommer. Alene i mit eget selskab, som man åbenbart måtte dyrke for ikke at komme i dårligt.

Altså holder jeg mig inde og føler det som en hvile, mener nu, jeg er fri for livets storme, ønsker blot at være lidt ældre for ikke at føle livets tillokkelser og tror, at det værste er overstået.

Så en morgen ved kaffebordet kommer stuepigen og siger: Herrens søn var her nu, men jeg sagde, at herren ikke var stået op.

"Min søn?"

"Ja, det sagde han!"

"Det er umuligt! Hvordan så han da ud?"

"Han var høj, og … han sagde, at han hed X og ville komme igen."

"Hvor gammel så han ud til at være?"

"Det var en ung herre på en sytten-atten år!"

Jeg blev stum af rædsel, og pigen gik. Det var altså ikke forbi! Fortiden steg op af den grav, der var kastet så godt til og allerede overgroet med gammelt græs. Min søn, der i niårs-alderen var rejst til Amerika i passeligt selskab, og som jeg troede var vel anbragt – ude i verden! Hvad var der sket? En ulykke naturligvis, eller flere.

Hvordan ville gensynet blive? Genkendelsens rædselsfulde øjeblik, da man forgæves søger efter de velkendte træk fra barnets ansigt, disse træk, som man fra vuggen af har været med til at danne til det menneskeligst mulige. Overfor sit barn stræbte man jo kun at vende den smukke side til og fik derved

reflekser af sit allerbedste jeg frem i dette plastiske barneansigt, som man derfor elskede som et nyt og bedre oplag af sit eget. Nu skulle man gense det skæmmet; for den halvvoksne yngling er styg med misforholdet i trækkene, med denne uhyggelige blanding af overmenneske, der er en levning fra barnet, og det vågnende dyriske liv hos ynglingen, med spor af lidenskaber og drifter, angst for det ukendte, anger over det allerede prøvede, og denne bestandige ustyrlige kritik over alt; had til alt, der var over en og trykkede, følgelig had til de ældre, til de bedre stillede, mistro til hele livet, der nylig havde forvandlet et uskyldigt barn til et rovgerrigt menneske. Jeg kendte jo alt dette af erfaring og husker, hvor afskyelig jeg var som ungt menneske, da alle ens tanker mod ens vilje kun drejede sig om mad og drikke og rå nydelser.

Jeg trængte ikke til at se dette igen, da jeg vidste det i forvejen og var uskyldig i den tingenes tilstand, der var naturens orden. Og, klogere end mine forældre, havde jeg aldrig forlangt noget til gengæld af min søn, havde opdraget ham til et frit menneske og fra begyndelsen af oplyst ham om hans rettigheder tillige med hans pligter imod livet, sig selv og sine medmennesker. Men jeg vidste, han ville komme med rettigheder, der havde udvidet sig i det uendelige, skønt hans rettigheder overfor mig ophørte, da han var femten år. Og at han ville le mig ud, når jeg talte om hans pligter, det vidste jeg også … af egen erfaring.

Var det kun penge, det drejede sig om, kunne det endda gå an, men han ville også stille krav til min person, skønt han foragtede mit selskab. Han ville kræve det hjem, jeg ikke havde,

de venner, jeg savnede, de forbindelser, som han ville tro mig i besiddelse af, og bruge mit navn til at skaffe sig kredit.

Jeg vidste, han ville finde mig kedelig, at han ville møde med meninger fra et fremmed land med en anden livsanskuelse, en anden væremåde, at han ville behandle mig som en gammel tørvetriller, fordi jeg ikke var ingeniør og elektriker.

Og hvordan havde hans karakteranlæg udviklet sig i disse år? Erfaringen har ganske vist lært mig, at sådan, som man er født, bliver man ved at være temmelig uforandret hele livet igennem. Alle disse tilløb til mennesker, som jeg har set gå over livets skueplads lige fra barndommen af, lignede som oftest ved halvtredsårsalderen ganske sig selv med meget små forandringer. Mange havde ganske vist undertrykt en del afstikkende egenskaber, der ikke passede i samfundslivet, nogle havde skjult dem under en tynd politur, men de var i bund og grund de samme. Hos undtagelserne havde visse egenskaber eller karaktertræk vokset sig store, hos nogle opad til dyder, hos andre nedad til laster. Jeg husker således en, hvis fasthed udviklede sig til stædighed, hvis ordenssans blev til pedanteri, hvis sparsommelighed blev til gerrighed, hvis kærlighed til menneskene blev had til umenneskene. Men jeg husker også en, hvis "hellighed" udviklede sig til fromhed, hvis had blev til overbærenhed, hvis stædighed blev til fasthed – – – – – –

Da jeg havde tænkt færdig, gik jeg min morgentur, ikke for at jage det pinlige på flugt, men for at sætte mig ind i det uundgåelige. Jeg gennemgik alle tænkelige former for mødet. Men da jeg kom til spørgsmålet om, hvad der var sket, fra vi tog afsked indtil nu, skælvede jeg og tænkte på at flygte ud af byen, ud af landet. Men erfaringen havde lært mig, at ryggen er ens

ømmeste punkt, og at brystet er dækket af store benskjolde, der er bestemt til forsvar; derfor besluttede jeg at blive og tage imod stødene.

Efter at jeg således havde hærdet mine følelser og anlagt en praktisk verdensmands halvtørre måde at se tingene på, lagde jeg et program. Når jeg først havde skaffet ham klæder på kroppen, ville jeg sætte ham i et pensionat, få ud af ham, hvad han havde lyst til at være, straks få ham anbragt og i arbejde, men fremfor alt behandle ham som en fremmed gentleman, der holdtes på afstand ved en fuldstændig mangel på fortrolighed. Og for at beskytte mig mod hans nærgåenhed ville jeg ikke nævne fortiden, ikke give råd, lade ham have sin fulde frihed, da han jo ganske sikkert ikke ville følge noget råd.

Afgjort altså! Og dermed færdig!

Klar og samlet vendte jeg hjem, men fuldt bevidst, at der var foregået en forandring i mit liv, og det en så voldsom, at vejene, landskabet og byen havde fået et nyt udseende. Da jeg så var kommet midt på broen og så opad gaden, mødte mit blik en ung mands skikkelse – det øjeblik glemmer jeg aldrig. Han var høj og mager, gik med tøvende skridt som en, der venter eller søger efter noget. Han betragtede mig nøje, og jeg så, at han kom til at ryste, i det øjeblik han genkendte mig. Men han tog sig straks sammen, rettede sig, skråede over gaden og styrede lige imod mig. Jeg satte mig i forsvarsstand, hørte mig anslå en let, munter tone og sige: "God dag, min dreng!"

Nu, da vi var et stenkast fra hinanden, lagde jeg mærke til dette deklasserede, det sænkede niveaus mærke, som jeg havde frygtet mest af alt. Hatten var ikke hans egen; den sad, som om den hørte til på en andens hoved; benklæderne slog grimme

folder, og knæet sad for langt nede; det hele så pauvert ud … indre og ydre forfald; typen: en opvarter uden plads. Nu kunne jeg skelne ansigtet, der var ubehagelig magert; nu ser jeg øjnene, disse store blå øjne, omgivet af blåhvidt. Det var ham!

Denne demoraliserede, opløbne unge mand var engang et englebarn, der kunne le, så jeg opgav hele abeteorien og arternes afstamning, gik engang klædt som en prins og legede med en virkelig lille prinsesse nede i Tyskland …

Hele livets modbydelige kynisme gik op for mig, men uden en gnist af selvanklage; for jeg havde ikke forladt ham!

– – –

Nu var der kun nogle skridt imellem os! – En tvivl stikker hovedet op: det er ikke ham. Og i samme sekund beslutter jeg at gå forbi og overlade det til ham at give tegn til genkendelse.

En! To! Tre! – – –

Han gik forbi!

Var det ham, eller var det ikke ham? spurgte jeg mig selv, mens jeg vendte kursen hjemad, sikker på, at han under alle omstændigheder nok kom igen.

Da jeg kom hjem, kaldte jeg pigen ind for at spørge hende yderligere ud, nu for at få at vide, om det var ham, jeg nylig var gået forbi, men det var ikke muligt at få nogen sikkerhed; jeg blev holdt i spændt forventning lige til middag. Snart ønskede jeg, han ville komme, blot for at få ende på det, snart forekom situationen mig så fortærsket, at jeg troede, det var overstået.

Middagen var forbi, eftermiddagen gik, og nu begyndte jeg pludselig at se sagen fra et nyt synspunkt, som forværrede den. – Han havde troet, jeg ikke ville hilse ham, havde ladet sig forknytte af det og trukket sig tilbage, gik nu om i den

vildsomme by, i det fremmede land og kom i dårligt selskab, blev måske bragt til fortvivlelse. Hvor skulle jeg nu søge ham? På politistationen.

Sådan pintes jeg uden at vide hvorfor, da jeg ikke havde øvet nogen indflydelse på hans skæbne. Og jeg havde en fornemmelse, som om en ond magt havde bragt mig i denne falske stilling for at vælte skylden over på mig.

Omsider blev det aften. Da kom pigen ind med et kort … hvor der stod … navnet på … min brodersøn!

– – –

Da jeg så igen blev alene, følte jeg jo en vis lettelse ved, at den overståede fare havde opløst sig i indbildninger, der dog havde haft samme betydning for mig som noget oplevet. Men disse fantasier havde påtvunget sig mig med en uimodståelig nødvendighed, der måtte have en eller anden grundårsag. Måske, sagde jeg til mig selv, gik min søn langt borte i det fremmede land og var bytte for lignende fornemmelser, måske var han i nød, længtes efter mig, "så" mig på gaden, ligesom jeg havde "set" ham, var sønderrevet af samme uvished …

Dermed afskar jeg al videre spekulation og lagde begivenheden hen til dokumenterne blandt andre oplevelser; jeg slog den ikke hen som fantasteri, men gemte den som et dyrebart minde.

Aftenen blev melankolsk, men fredelig. Jeg arbejdede ikke, men gik op og ned ad gulvet, nu og da med blikket på urviserne. Til sidst blev klokken ni, men jeg imødeså med rædsel den sidste lange time, der var tilbage. Den forekom mig som en evighed, og jeg vidste ikke, hvordan jeg skulle forkorte den. Jeg havde ikke valgt ensomheden, den var blevet mig påtvunget, og

nu hadede jeg den som en tvang; jeg trængte til et udbrud, jeg trængte til at høre musik, noget af de store, af den største, der har lidt hele livets smerte … jeg længtes især efter Beethoven, og begyndte at kalde den sidste sats i Måneskinssonaten frem for mig – den var for mig blevet det højeste udtryk for menneskehedens suk efter befrielse, et udtryk, som intet digt i ord har nået!

Mørket var faldet på, vinduet stod åbent, blomsterne på dagligstuebordet var det eneste, der mindede mig om, at det var sommer, som de stod der i lampeskæret, tavse, ubevægelige, duftende.

Da hørte jeg, tydeligt og skarpt, som om det foregik i værelset ved siden af, den vældige allegro – af Måneskinssonaten rulle sig op som en kæmpefresko; jeg så og hørte på én gang, men ikke vis på, om det var en hallucination, blev jeg grebet af den gysen, som betager en overfor det uforklarlige. Musikken kom nemlig fra de ukendte velgørerinder i huset ved siden af, og de var på landet! Men de kunne jo være kommet til byen i et eller andet ærinde! Lige meget: her blev spillet for mig, og jeg anerkendte med taknemmelighed dette faktum, følte, at jeg havde selskab i ensomheden og var i forbund med ligestemte menneskebørn.

Når jeg nu må bekende, at den samme allegro blev spillet om igen tre gange i den lange time, så synes tingen jo endnu mere uforklarlig, men netop derfor gjorde den mig endnu større glæde, og jeg følte det som en særlig nåde, at der ikke blev spillet noget andet stykke.

Endelig slog klokken ti, og den gode, barmhjertige søvn gjorde ende på en dag, som jeg længe vil mindes.

6

Sommeren er sneglet hen til første august; lygterne tændes igen, og jeg hilser dem. Det er efterår; altså er det gået fremad, og det er hovedsagen; noget er tilbagelagt, og noget ligger for en. Byen skifter udseende; man ser nu og da et bekendt ansigt, og det støtter og beroliger. Jeg kan endog komme til at sige et par ord, og det er nyt for mig, så nyt, at min stemme af mangel på øvelse er sunket dybere ned i registret og har fået en dump, tilsløret klang, der synes mig selv fremmed.

Skydningen på fælleden er ophørt, husbeboerne kommer hjem fra landet og flytter ind igen; hunden gøer på ny nat og dag, og familien begynder igen på deres soiréer, hvor underholdningen består i, at de kaster et ben henad dagligstuegulvet, hvorpå hunden med høj gøen løber efter benet og knurrer, når familien vil tage det fra den.

Telefonen arbejder, og klaverspillet går sin sikre gang. Alt er som før, alt kommer igen undtagen majoren, hvis dødsavertissement jeg læste i morges. Jeg savner ham – han hørte jo til min kreds, men jeg under ham hans skæbne, for han havde det trist, efter at han havde tjent sin kapitulationstid ud.

Efteråret haster afsted, og der kommer større fart i livet, eftersom luften bliver friskere og lettere at indånde. Jeg går igen ud om aftenen og hyller mig ind i mørket, der gør mig usynlig. Dette forkorter aftenen og gør nattesøvnen tungere og længere.

Vanen til at omsætte det, man oplever, i digtning, åbner sikkerhedsventilen for indtryks-overskud og træder i stedet for

trangen til at tale. I ensomheden får oplevelserne et anstrøg af hensigt, og meget af, hvad der sker, synes sat i scene ene og alene for mig. Således blev jeg en aften vidne til en ildebrand i byen, men samtidig hørte jeg ulvenes tuden fra Skansen. Disse to ender af forskellige tråde knyttede sig sammen i min fantasi, sattes i forbindelse med hinanden og vævedes med passende rending sammen til et digt.

ULVENE TUDE

Ulvene tude på Skansen,
havisen brøler af ve,
granerne bristende brage
under den første sne.

Ulvene tude i kulden,
hundeglam svarer derpå;
solen gik ned efter middag,
før kvæld falder natten på.

Ulvene tude i mørket;
gadernes lygteallé
højt over husenes hobe
stråler som nordlys at se.

Ulvene tude i gruben,
blod har de fået på tand,
længsel mod fjeld og urskov
ved at se nordlysbrand.

Ulvene tude på Skansen,
af hadefuldt hæse gab;
mennesker gav dem tugthus
for friheds og parrings tab.

Vinden hviler, stilhed råder, stadens tårnur midnat slår!
Lydløst slæderne ad gadens lange, hvide snegulv går.
Ingen hunde glammer mere; sidste sporvognsklokke lød,
staden sover, lygter slukkes, hver en gren står vinterdød;
medens nattens himmel hvælver sort som fløjl sit dybe
hvalv,
hist den klare Karlsvogn hælder, og Orions klinge skjalv.
Alle ovnes ild er sluknet; kun en røg, som fjernt gror frem,
står fra skorstensobelisken højt som fra et jættehjem;
det er bageren, som bager nu ved nat vort daglig' brød – –.
Røgen stiger, blåhvid, lodret; men – med ét den farves rød.
Det er brand!
Det er brand! Det er brand! Det er brand!

Som en fuldmåne stiger i mørket en glødende kugle,
der fra rødt går i hvidt og slår ud som en solsikkeblomst i det gule.
Er det solen, som gryr mellem kulsorte skyr over husmassers hav,
hvor hvert tag er en kam på en sø, der er sort som en grav?
Nu står himlen i brand, alle tårne og spir over by'n,
hver en kuppel og stang, hvert et smug, hver en plads bliver lyst som i lyn!
Alle kabler og tråde af kobber blir som harpernes basstrenge røde.
På facaderne ses alle rudernes skær, og som bauner de snedækte skorstene gløde.
Ikke festblus det er, ikke solen bag skyernes rand!
Det er brand! Det er brand! Det er brand!

Men på skansen, som nylig i natmørket lå, er der lyst, er der liv.
Op fra ulvenes grube der stiger et hyl, som blev de stukne med kniv;
det er had, det er hævn. Det er morderbegær, det er mordbrænderhu,
da de hujende ræve en latter opslår, det er fryd, det er angst, det er gru!
Og i bjørnenes grotte der danses på hæl under grynt som af rallende svin;
men i lossernes grav er der tyst, og man ser kun de blottede tandrækkers grin.

Og sælerne råbe ve, ve! ve over staden!
Råb som af druknende på havet.
Og alle hundene hyler i kor;
bjæffer, larmer og logrer,
rykker i lænkerne, lænkerne,
jubler, jamrer og skogrer
som usaliges ånder!
De har medlidenhed, ene de, hundene,
med deres venner menneskene, –
hvilken sympati!

Nu vågner elgene, Nordlandsskovens fyrster,
de samler og strækker deres lange skinkler,
styrter sig så i en snæver bue
rundt i foldens fængsel;
tørner mod gitterstængerne,
som spurv mod rude,
brøler uforstående,
undres om det er dag igen. –
En ny dag som alle de andre,
lige dræbende lang,
uden andet synligt endemål
end at følges af en nat. – – –

Da blir der liv i fugleverdnen.
Ørnene baskende skrige,
slå med de slidte vinger,
søger forgæves at stige;
flagre trodsigt mod tremmerne,
bide i buret, kradse, klatre,
til de tumler mod jorden
og blir liggende lamme,
med slæbende vinger, som på knæ. –
Knæbøjende, bønfaldende
om et nådestød,
som gengiver dem til luften
og friheden.

Falkene hvine og fare
som fjedrede pile, hid og did;
musvågerne klynke
som syge børn. – –
De tamme vildgæs er vågnet
og istemmer med strakte halse
en akkord af valdhornsklange. –
Svanerne svømmer stumme,
snapper mellem isflagerne
efter de spejlende ildflammer,
der iler som guldfisk
på dammens flade;
standser og stikker deres hoveder
ned i det sorte vand –
de hvide svaner –
bider sig fast i bunden
for at undgå at se,
at himlen brænder op.

Det mørkner atter. Brandvagts-luren
på ny har lydt og nattens stilhed vakt;
en røgsky svæver over bykonturen
som en uhyre hånd i trussel strakt.

Min omgang indskrænker sig nu til den upersonlige, gennem bøgerne. Balzac, hvis halvtredsindstyve bind har været min læsning i de sidste ti år, er blevet mig en personlig ven, som jeg

aldrig bliver træt af. Han har ganske vist aldrig frembragt noget, man kan kalde kunstværker, især ikke nu, da man har forvekslet kunst med litteratur. Alting hos ham er ukunstlet; man ser aldrig kompositionen, og hans stil har jeg aldrig mærket. Han leger ikke med ord, paraderer aldrig med unødvendige billeder, der for øvrigt hører poesien til, men han har derimod en så sikker formsans, at indholdet altid får det klare udtryk, som akkurat dækkes af ordet. Han forsmår al udpyntning og virker direkte, umiddelbart som en fortæller i et selskab, der snart fortæller en begivenhed, snart indfører personerne talende, snart kommenterer og forklarer. Og alt er for ham historie, hans nutids historie; hver ubetydelig person viser sig i belysning af sin samtid og har også sin oprindelse der og gennemløber sin udvikling under den og den regeringsform – hvad der udvider synskredsen og giver hver enkelt skikkelse baggrund. Når jeg tænker på alt det væv, der er skrevet om Balzac af hans samtid, så forbavses jeg. Denne troende, godtroende, tolerante mand kaldte man i lærebøgerne fra mine studenterår en ubarmhjertig fysiolog, materialist og lignende. Men endnu mere paradoksalt er det, at fysiologen Zola hilste Balzac som sin store lærer og mester. Hvo kan fatte det? Men det samme forhold gør sig gældende med hensyn til min anden litterære ven, Goethe, som i den senere tid er blevet brugt til alt muligt, mest til den pjankede op gravning af hedenskabet. Goethe har jo mange stadier på sit livs vej; gennem Rousseau, Kant, Schelling, Spinoza når han frem til et eget standpunkt, som kunne kaldes oplysningsfilosoffens. Han har løst alle spørgsmål; alt er så simpelt og klart, at et barn kan fatte det. Men så kommer der et tidspunkt, da de panteistiske

forklaringer af det uforklarlige svigter. Alting forekommer den halvfjerdsindstyveårige så ejendommeligt, mærkeligt, ubegribeligt. Det er på den tid, mystikken træder i forgrunden, og han kan bruge selve Swedenborg. Dog, ingenting hjælper; men anden dels Faust bøjer sig for almagten, forsoner sig med livet, bliver filantrop (og mosedyrker), halvt socialist, og ved hans apoteose figurerer alle den katolske kirkes apparater fra læren om de sidste ting.

Første dels Faust, der går ud af kampen med Gud som en sejrende Saulus, bliver i anden del en slagen Paulus. Dette er min Goethe! Men skønt hver har sin, kan jeg ikke forstå, hvor man finder hedningen – det skulle da være i nogle overmodige versestumper, hvori han langer ud efter præsterne, eller måske i Prometheus, hvor den lænkede gudesøn lige så godt kan betyde den korsfæstede, der håner den til undergang bestemte Zeus' afmagt.

Nej, det er hele Goethes liv og derpå grundede digtning, der tiltaler mig. Det var en ældre ven af digteren, der i hans opvækst gav ham nøglen til hans forfattervirksomhed: "Din stræben, din virkelige retning er at give et poetisk billede af virkeligheden; de andre søgte at virkeliggøre det såkaldte poetiske, det imaginative, men derved frembringes kun dumheder."

Således fortæller Goethe et sted i *Aus meinem Leben*; et andet sted siger han selv: "Og så gav jeg mig ind på denne retning, som jeg aldrig kunne afvige fra, nemlig at forvandle alt, hvad der glædede eller smertede eller på anden måde optog mig, til et digt eller et billede og forhandle derom med mig selv, både for at berigtige mine begreber om virkeligheden og for at

bringe orden og ro i mit indre. At eje denne gave kunne ingen trænge mere til end jeg, hvis natur bestandig kastede mig fra den ene yderlighed til den anden. Alt, hvad jeg har udgivet, er på den måde brudstykker af et eneste stort skriftemål, hvis fuldstændiggørelse er denne bog (*Aus meinem Leben*)."

Charmen ved at læse Goethe beror for mig på den lette hånd, hvormed han tager på alting. Det er, som om han ikke kunne gribe livet for fuldt alvor, enten fordi det manglede fast virkelighed eller ikke fortjente vor græmmelse eller vore tårer. Endvidere den uforfærdethed, hvormed han nærmer sig de guddommelige magter, som han føler sig beslægtet med; hans foragt for former og konvention; hans mangel på færdige anskuelser; hans stadige vækst og foryngelse, hvorved han altid er den yngste, altid i spidsen, forud for sin tid.

Man har ofte stillet – og stiller endnu – Goethe op som modsætning til Schiller og former de to til et Enten-Eller, ligesom man gjorde med Rousseau og Voltaire. Jeg kan ikke finde denne modsætning, men har plads til dem begge, eftersom de udfylder hinanden; jeg kan ikke med ord betegne forskellen imellem dem, ikke engang formelt; for Schiller har mere formsans, især i dramaet, og han løfter vingerne lige så højt som Goethe. Begges udvikling er et samarbejde, og de havde indflydelse på hinanden. Derfor har den ene sokkel i Weimar plads til dem begge, og når de rækker hinanden hånden, kan jeg ikke finde nogen grund til at skille dem ad.

Det er igen vinter; himlen er grå, og lyset kommer fra neden, fra jordens hvide sne. Ensomheden står godt til naturens skindød, men stundom bliver det for svært. Jeg længes efter

mennesker, men i ensomheden er jeg blevet så ømskindet, som om min sjæl var hudløs, og jeg er så forvænt med selv at råde over mine tanker og følelser, at jeg knap kan udholde berøring med et andet menneske; ja, enhver fremmed, som nærmer sig mig, virker kvælende ved sin åndelige atmosfære, der ligesom trænger sig ind i min. En aftenstund kom imidlertid pigen ind med et visitkort, netop mens jeg sad og længtes efter selskab og var rede til at tage imod hvemsomhelst, selv den mest usympatiske. Jeg blev glad ved at se kortet, men da jeg læste det, blev min glæde formørket; for det var et fremmed navn. – Lige meget, sagde jeg til mig selv, det er i alt fald et menneske! Lad ham komme!

Lidt efter trådte en ung mand ind, meget bleg, af et ubestemmeligt ydre, så jeg ikke kunne se, hvilken samfundsklasse han tilhørte, så meget mindre som hans klæder ikke sluttede nøje til kroppen. Men han var stærkt samlet og selvbevidst, holdt sig dog i forsvarsstilling, afventende.

Efter at have sagt mig nogle artigheder, der virkede afkølende på mig, gik han lige til sagen og bad om en pengehjælp. Jeg svarede, at jeg nødigt hjalp vildfremmede, da jeg ofte var kommet til at hjælpe på urette sted. På dette punkt opdagede jeg i hans pande, over det venstre øje, et rødt ar, der i dette øjeblik trådte blodrødt frem. Med det samme blev manden mig uhyggelig, men i næste øjeblik blev jeg grebet af medlidenhed med hans dybe fortvivlelse, så mig selv i en lignende situation, med vinternatten for mig, og forandrede min beslutning. For ikke at forlænge hans lidelser gav jeg ham pengene og bad ham sidde ned.

Da han puttede pengene i lommen, så han mere forundret end taknemmelig ud, og det lod til, han helst ville gå, nu, da han havde udrettet sit ærinde. For dog at sige noget spurgte jeg, hvor han kom fra. – Da så han forbavset på mig og stammede: "Jeg troede, mit navn var bekendt." Det sagde han med en vis stolthed, der stødte mig, men da jeg måtte bekende min uvidenhed, tog han roligt og værdigt til orde.

"Jeg kommer fra fængslet," sagde han.

"Fængslet?" (Nu blev han interessant, for jeg skrev netop på en forbryderhistorie.)

"Ja, jeg havde beholdt tyve kroner, som ikke var mine. Min principal tilgav mig, og det hele var glemt. Men så gik jeg hen og skrev i et andet blad – jeg er nemlig journalist – imod de frireligiøse, og så blev der rippet op i sagen, og jeg kom til at sidde."

Det var en kilden sag; han ventede åbenbart, at jeg skulle udtale mig, og da jeg ikke havde lyst til det, parerede jeg og riposterede.

"Kan det virkelig i 'vore oplyste tider' hindre en mand i at få arbejde, at han har været straff..."

Det sidste ord blev klippet over af et vredt blik fra ham.

For at hjælpe på sagen foreslog jeg ham at skrive i et meget folkeligt blad, hvis redaktør jeg vidste var hævet over den grusomme fordom, at en straffet person ikke skulle være forsonet med samfundet.

Da han hørte bladets navn, fnøs han foragteligt og indvendte:

"Det blad bekæmper jeg."

Det forekom mig i høj grad bagvendt, da jeg troede, han i sin nuværende stilling ville søge den eneste støtte, han kunne finde

til sin oprejsning. Men da sagen var uklar og jeg ikke gerne spilder tid på forklaringer, slog jeg igen ind på en sidevej, grebet af det højst menneskelige ønske at opnå en gentjeneste. Men nu fremsatte jeg mit spørgsmål i en let, fordomsfri omgangstone.

"Nå, fortæl mig så, er det så slemt at være i fængsel? Hvad består straffen egentlig i?"

Han så ud, som om han fandt emnet nærgående, og som om det sårede ham.

For at hjælpe ham ventede jeg ikke på svar, men vedblev:

"Det er vel ensomheden?" (Jeg kastede altså med sten, skønt jeg sad i et glashus, men det gør man jo så tit, når man er nødt til at tale.)

Han greb med besvær den bold, jeg havde kastet til ham, og kastede den tilbage.

"Ja, jeg er ikke vant til ensomhed og har altid anset den for en straf for onde mennesker." (Halløj! det fik jeg, fordi jeg gav ham hånden, og jeg følte det, som når man bliver bidt af den hund, man klapper! Men han vidste rimeligvis ikke, at han bed mig.)

Her indtrådte en pause, og jeg så, at han havde ramt sig selv og følgelig blev vred; for på mig tænkte han ikke, da han udtalte dommen over den, der var henvist til ensomhed.

Vi var løbet på grund og måtte se at komme flot. Da min stilling egentlig var den heldigste, besluttede jeg at løse ham af hans band og stige ned til ham, så han kunne skilles fra mig med følelsen af at have fået andet end penge. Men jeg forstod ikke manden, havde nok en mistanke om, at han betragtede sig selv som uskyldig og som martyr, offer for en slet handling fra redaktørens side.

Ja, det så ud til, at han havde tilgivet sig selv og givet fuld absolution allerede ved første opgørelse, og det var den anden, der havde begået forbrydelsen, da han lagde sag an; men den unge mand må have følt på sig, at han ikke kunne regne på medhold hos mig, og hele sammenkomsten bar præg af en alvorlig skuffelse. Han havde tænkt sig mig anderledes; måske havde han også opdaget, at han var begyndt i den gale ende, og at det nu var for sent at gøre det om.

Jeg slog altså igen ind på en ny vej og talte, hvad jeg mente var visdommens og den oplyste mands ord, idet jeg lod mig mærke med, at jeg havde opfattet hans modløse sindsstemning og menneskefrygt.

"De skal ikke lade Dem kue af denne" (jeg undgik ordet) … "Vor tid er dog kommet så vidt, at den betragter en … straffet forbrydelse" (her gjorde han igen en misbilligende grimasse) "som sonet og udslettet. Det er ikke længe siden, jeg sad på Hotel Rydberg med mine venner sammen med en tidligere kammerat, der havde siddet to år på Långholmen." (Jeg undgik med vilje ikke disse ord.) "Og han havde dog gjort sig skyldig i store bedragerier."

Her gjorde jeg en pause for at iagttage den lettelse, der måtte foregå i hans sind og give sig udtryk i hans ansigt, men han så kun stødt ud og vred over, at jeg dristede mig til at stille ham, den uskyldige og forurettede, lige med en långholmer. Men en vis nysgerrighed glimtede i hans øjne, og da jeg ved en pludselig tavshed tvang ham til at tale, spurgte han kort:

"Hvad hed han?"

"Det ville ikke være rigtigt at sige, når De ikke gætter, hvem det var. Han har imidlertid nedskrevet og udgivet sine tanker

om fængslet uden at prøve på at forsvare sin uforsvarlige handling, og derfor har han genvundet både sin stilling og sine venner."

Dette måtte have ramt som et slag, skønt det var ment som et klap på skulderen; for fyren rejste sig og jeg med, da der ikke var mere at sige. Han tog afsked som en gentleman, men da jeg så ham på ryggen og lagde mærke til hans hængende skuldre og slæbende ben, blev jeg næsten bange for ham; for han tilhørte den klasse mennesker, der ser ud, som om de var slået sammen af to umage stykker.

Da han var gået, tænkte jeg: Måske det var løgn alt sammen!

Og da jeg så på hans kort, hvor han havde skrevet sin adresse, slog det ned i mig, at jeg nylig havde set den skrift i et anonymt brev. Jeg trak den skuffe ud, hvor jeg gemmer mine breve, og gav mig til at lede. Det skal man nu aldrig gøre, for mens jeg ledte efter hans, troppede alle de andre breve op for mig, og jeg fik lige så mange nålestik, som der var brevskrivere.

Da jeg havde søgt den igennem tre gange og vidste, at hans skrift måtte være der, holdt jeg op at lede med det bestemte indtryk: "Du må ikke granske hans skæbne. Men give skal du, uden videre. Hvorfor ved du bedst selv."

Mit værelse lignede ikke længere sig selv; der var kommet noget beklemmende ind i det med den fremmede, og jeg måtte ud. Den ånd må have været gjort af stærkt stof, for jeg måtte flytte den stol, han havde siddet på, for ikke at se ham sidde der endnu, da han var gået.

Og så gik jeg ud efter at have lukket vinduet op, ikke for at blive af med nogen materiel lugt, men for at lufte et indtryk ud.

Der gives gamle gader uden stemning og gader med stemning, skønt de er ny. Den nyeste del af Riddargatan er fuld af romantik, for ikke at sige mystik. Man ser ingen mennesker; ingen butikker bryder murene; den er fornem, tillukket, øde, skønt de store huse gemmer så mange menneskeskæbner. Navnene på tværgaderne, der er opkaldte efter trediveårskrigens hugafer, forøger det stærke indtryk af historie, hvor fortid behageligt blander sig med nutid. Når man drejer om hjørnet af Banérgatan, ser man imod vest ved Gref-Magnigatan en bakke, der svinger ind til højre og giver perspektivet en hemmelighedsfuld afslutning med en dyb skygge, inde i hvilken man kan ane hvadsomhelst.

Kommer man derimod vestfra, fra den gamle Riddargatan og ser nedad Gref-Magnigatan, er hjørnet meget skarpt, og de slotslignende huse i mørke farvetoner med portaler og karnapper fortæller om skæbner af større tilsnit; dér bor stormænd og statsmænd, der har indflydelse på nationer og dynastier. Men lige i nærheden, oppe i Gref-Magnigatan, er der blevet liggende et gammelt hus fra begyndelsen af forrige århundrede. Dette hus går jeg gerne forbi, for dér boede jeg i min stormfulde ungdom. Dér lagdes planer til felttog, som senere blev udførte og lykkedes; dér skrev jeg mit første digt af betydning. Mindet er ikke lyst; for nød, ydmygelser, uorden og strid lagde sit smuds over det alt sammen.

Den aften kom jeg, uden at vide hvorfor, til at længes efter at gense dette hus. Og da jeg genfandt det fattige hus, lignede det ganske sig selv, som det lå dér, men nu var det pudset op og havde nymalede vinduesrammer. Det lange, snævre, med to rendestene forsynede portrum, der lignede en tunnel, kendte

jeg igen, selve porten med sin jernstang, der holdt den ene halvdel fast, portfløjen, de små plakater om strygning, om handskevask, om nådling …

Som jeg stod der i mine egne tanker, kom en herre bagfra med raske skridt, han lagde sin hånd om min nakke, som kun en ældgammel bekendt kan gøre, og så sagde han: "Agter du dig op til dig selv?"

Det var en ung mand, en komponist, som jeg havde haft et arbejde sammen med og derfor kendte rigtig godt.

Uden videre fulgte jeg med ham op i huset, opad trætrappen, og se, vi standsede på anden sal, udenfor min dør.

Da vi trådte ind og han tændte lys, sank jeg tredive år tilbage i tiden, og jeg genså virkelig mit ungkarlehjem, med samme tapeter, men med ny møbler.

Og da vi havde sat os ned, var det for mig, som om han var på besøg hos mig og ikke jeg hos ham.

Men der stod et flygel, og jeg kom derfor straks til at tale om musik. Nu levede manden, som de fleste musikmennesker, så udelukkende i sin musik, at han knap kunne eller ville tale om andet. Han stod i så løst et forhold til sin samtid, at han ikke vidste noget om den; nævnte man ordene rigsdag, ministerium, boerkrig, strejker eller stemmeret, så tav han, men uden at synes hverken generet af sin uvidenhed eller ærgerlig over emnet; det eksisterede slet ikke for ham. Og selv når han talte om musik, udtalte han sig kun i al almindelighed uden at hævde nogen mening. Alt hos ham var blevet til toner, takt og rytme, og ordet trængte han kun til for at udtrykke det allernødvendigste i livets daglige forhold.

Det vidste jeg, og derfor behøvede jeg kun at pege på det åbne flygel, for at han skulle sætte sig ned og spille. Og straks, da han fyldte det lille grimme værelse med toner, følte jeg mig inden for en tryllekreds, hvor mit nuværende Jeg gik under, og mit Jeg fra halvfjerdserne dukkede op.

Jeg så mig selv ligge i en sovesofa, der stod netop dér, hvor jeg nu sad, foran en blændet dør. Og så var det en nat … jeg vågnede ved, at min nabo, der lå på den anden side af døren, kastede sig uroligt på sin sovesofa, snart sukkede, snart stønnede han. Da jeg var ung, fej og egoistisk, anstrengte jeg mig kun for at falde i søvn igen. – – – Klokken var dengang ikke mere end tolv, og jeg håbede, min nabo var kommet fuld hjem. Klokken et vågnede jeg ved et nødråb, som jeg troede, jeg selv havde udstødt, for jeg havde en fæl drøm. Hos min nabo var der stille, musestille, men der kom noget ubehageligt der inde fra, en kold luftstrøm, en opmærksomhed, der var rettet imod mig, som om en derinde lyttede efter mig eller kiggede gennem nøglehullet efter, hvad jeg tog mig for.

Jeg kunne ikke falde i søvn igen, men lå og kæmpede med noget uhyggeligt, ubehageligt. En gang imellem ønskede jeg, jeg blot måtte høre en lyd der inde fra, men skønt der kun var så meget som en fod imellem os, hørte jeg ingen ting, ikke engang et åndedrag eller lagenernes knitren.

Omsider blev det morgen; jeg stod op og gik ud. Da jeg kom hjem, hørte jeg, at min nabo, en bygningshåndværker, var død om natten. Jeg havde altså ligget ved siden af et lig.

(Musikken vedblev, mens jeg genoplevede hele denne scene, og uforstyrret blev jeg ved at erindre.)

den næste dag hørte jeg forberedelserne til ligets klædning og begravelse, larmen, da kisten blev båret op ad trapperne, ligets tvætning, gamle koners sagte snakken.

Så længe det var højlys dag, fandt jeg det kun interessant og kunne gøre løjer med det med mine venner. Men da mørket faldt på, og jeg blev alene, kom denne uforklarlige kulde, som lig udstråler, ind i min stue, en kulde, som ikke er et fald i temperatur eller en mangel på varme, men en positiv isnende kulde, som ikke kan aflæses på termometret.

Jeg måtte ud og gik hen på caféen. Dér gjorde man nar ad min mørkerædsel, så jeg lod mig narre til at opgive min beslutning at sove ude og gik noget anløben hjem.

Det gøs i mig, da jeg gik op for at lægge mig ved siden af liget, men jeg krøb alligevel i seng. Jeg ved ikke, hvordan det var, men det døde legeme havde tilsyneladende endnu nogen livskraft, der satte det i forbindelse med mig. Ind gennem døren stod der som en stråle af messinglugt lige ind i mine næsebor og hindrede mig i at sove. Først herskede der over hele huset en tavshed, som kun er dødens, og min nabo syntes som død at have mere magt over de levende, end han havde i live. Gennem de tynde gulve og vægge hørte jeg til sidst hvisken og mumlen af søvnløse mennesker til over midnat. Derpå blev der imod husets skik ganske stille. Ikke engang politibetjenten, der plejede at stå op til sin natterunde, hørte man noget til.

Tårnurene slog, et, to. Da springer jeg ud af sengen, vækket af en larm inde hos den døde. Det bankede tre slag. Tre! Jeg tænkte straks, at manden var skindød og ville ikke være med til gengangerscener, men tog en favnfuld tøj og styrtede nedenunder, hvor der boede en bekendt af mig. Blev modtaget

med passende munterhed og fik lov at ligge på låget af hans sovesofa til om morgenen.

Det var første gang jeg kom til at tænke over dødens hverdagslige fænomen, der er så simpelt, men alligevel udøver sin hemmelighedsfulde virkning selv på den mest letsindige.

(Min ven ved flyglet, som, rimeligvis påvirket af mine tanker, havde holdt sig til det mørke, gjorde her en overgang og slog over i noget meget lyst.)

Tonemasserne trængte mig ligesom ud af den snævre stue, og jeg følte trang til at kaste mig ud af de dobbelte vinduer. Derfor drejede jeg hovedet og lod mit blik svæve ud bag den spillendes ryg, og da der ingen rullegardiner var, løb de ud og over gaden og ind i en lejlighed i huset lige overfor, der lå noget lavere, så at jeg kom lige ind til aftensbordet i en lille familie.

Jeg så en ung pige, mørk, slank, enkelt klædt, der gik fra og til ved et dækket bord, hvor der sad en fireårs dreng. På bordet stod en vase med krysantemum, to store hvide og en brandgul. Jeg bøjede mig frem og så, at bordet var dækket, og at drengen skulle til at spise. Den unge kvinde bandt ham en serviet under hagen, hvorved hun kom til at bøje sit hoved så dybt, at hendes nakke blev blottet, og jeg så en lille hals, fin som en blomsterstilk, og det graciøse lille hoved med det rige hår bøjede sig som en knækket blomsterknop over barnet, værnende, beskyttende. Samtidig gjorde drengen denne sirlige dobbeltbevægelse med hovedet, først bagover for at give plads til servietten, så forover for at trykke det stive lærred ned med hagen, så hans mund åbnede sig, og man kunne se de hvide mælketænder.

Denne kvinde kunne ikke være hans moder, for hun var for ungdommelig, heller ikke hans søster, for hun var for gammel, men hun måtte på en eller anden måde være i slægt med drengen.

Stuen var tarvelig, men net; der var mange portrætter på væggene og på kakkelovnen, hvad der vidnede om slægtsfølelse, og der lå hæklede stykker over møblerne. – Nu satte den unge pige sig ved bordet, ikke for at spise, heldigvis, for det er grimt at se på, når man ikke selv spiser med. Hun satte sig ned for at holde barnet med selskab og lokke det til at spise med appetit. Den lille var ikke i godt humør, men tanten (det kaldte jeg hende allerede) fik ham snart til at le; for jeg kunne se på mundens bevægelser, at hun sang småsange for ham. At jeg så hendes sang uden at høre den, mens min spillemand spillede dertil, forekom mig så hemmelighedsfuldt, men jeg syntes, at han akkompagnerede hende, eller at han burde gøre det. Jeg var på én gang i begge stuer, men mest overfor, og jeg dannede ligesom en bro imellem de to. De tre krysantemer forekom mig at spille med, og jeg følte et øjeblik deres sunde, sårlægende kamferlugt blande sig med den uskyldige irisduft fra hendes hår, og dette bredte et slør over maden på bordet, der forsvandt, så det var, som om barnet kun lukkede munden op for at indånde vellugt og smile til sin smukke bordfælle. Det hvide mælkeglas på den hvide dug, det hvide porcelæn og de hvide krysantemer, den hvide kakkelovn og de hvide ansigter – alting var så hvidt derinde, og den unge piges moderlige omhu for dette barn, som hun ikke havde født, lyste så hvidt, nu da hun løste servietten op, tørrede den lille om munden og kyssede ham …

I det samme vendte min spillemand sig ud imod gaden, og nu hørte jeg, at han spillede for hende og forstod, at han havde set hende … og hele tiden havde vidst, at hun var der.

Jeg følte mig overflødig og til ulejlighed, hvorfor jeg gjorde tegn til at gå. Men han holdt på mig, og vi endte aftenen med den aftale, at vi ville udføre et nyt arbejde sammen.

7

Jeg vendte tilbage til min spillemand, både fordi jeg i hans stue fik min ungdom tilbage, og fordi vi havde et arbejde sammen. At jeg også nød godt af hans musik, holdt jeg ikke for noget overgreb, for han spillede ikke for mig, men for hende.

Jeg genså næsten den samme scene i hendes stue mange aftener. Alt var temmelig ens. Barnet, servietten, mælkeglasset, kun blomsterne i vasen blev fornyet, men holdt sig til krysantemer, der dog skiftede, så at den tredje fik forskellig farve, mens de to hvide altid dannede grundtonen. Når jeg søgte at udgrunde hemmeligheden i den ynde, der udstrålede fra den unge pige, så beroede den mere på bevægelse end på form, og hendes rytmiske bevægelser syntes at stemme med hans musik, ja, det så ud, som om han komponerede til hendes takt, hendes dansende trin, hendes gyngende gang, hendes vingeslag med armene, hendes dukken med nakken.

Vi talte aldrig om hende, lod, som vi ikke så hende, men vi levede hendes liv, og en dag opdagede jeg, at jeg havde fået hende ind i musikken til mit digt, hvad jo ikke havde været noget at beklage, hvis hun havde passet ind i stykket med mine tunge tanker. Men det gjorde hun ikke, for hendes sjæl gik i trefjerdedels takt, og det endte altid med vals. Jeg ville ikke sige noget; for jeg vidste, at ved det første ord, der blev udtalt, ville fortryllelsen være løst, og fik han valget mellem hende og mig, ville han have ladet mig fare.

Denne vinter havde listet sig ganske behageligt hen, for jeg var ikke længere alene, og jeg havde et mål for min omstrejfen, desuden syntes jeg ligesom at leve lidt familieliv, nu da jeg på afstand interesserede mig for en kvinde og et barn.

Foråret kom tidligt, allerede i marts. – En aften sad jeg ved mit bord og skrev, da min spillemand blev meldt og kom ind. Ved lampelyset så jeg den lille blide mand komme hen imod mig med et skælmsk smil og med noget i hånden, som han ville række mig.

Jeg fik et kort, hvorpå jeg læste to navne, et mandligt og et kvindeligt. Han var forlovet med hende. Da vi nu knap behøvede at tale, svarede jeg blot med et smil og sagde det ene ord: Krysantemum med et spørgsmålstegn i tonen. Han svarede med et bejaende nik med hovedet.

Sagen forekom mig ganske naturlig, og som om jeg altid havde vidst det. Derfor vekslede vi ingen ord om den, men talte lidt om vort arbejde, og så skiltes vi.

Jeg pintes ikke af nysgerrighed, for jeg kunne svare mig selv på alle de spørgsmål, jeg ikke gjorde. Hvordan de havde truffet hinanden? På den sædvanlige måde naturligvis. Hvem hun var? Hans kæreste. Hvornår de havde i sinde at gifte sig? Til sommer selvfølgelig. Hvad angik det for resten mig? Faren for mig var lige fuldt den, at hun ville afbryde vort samarbejde, hvad jeg fandt i sin orden, og at mine aftensammenkomster med ham ville holde op straks, hvad der var en logisk følge af den store begivenhed, skønt han ved afskeden i døren havde sagt mig, at han altid var hjemme for mig hver aften til halvotte, og at jeg kun skulle gå ind og vente, hvis han ikke var hjemme; nøglen kunne jeg tage på skabet i gangen.

Jeg lod så tre aftener gå, og den fjerde begav jeg mig ved halvsyvtiden ud for at se, om han var hjemme. Da jeg kom på trappen, huskede jeg, at jeg havde glemt at se efter, om der var lys i hans stue, som man jo plejer at gøre. Ved døren famlede jeg forgæves efter nøglen. Så tog jeg den på skabet, hvor jeg for tredive år siden plejede at tage den, og trådte ind i mit værelse ganske som i gamle dage.

Det var et underligt øjeblik, for jeg plumpede lige ned i min ungdom, følte hele den ukendte fremtids tryk, som den lå der og lurede uhyggeligt på mig; fornemmede denne rus af forhåbninger og tagen på forskud, sejrssikkerhed og modfaldenhed, overvurdering af kræfterne og miskendelse af egne evner.

Jeg satte mig i en stol uden at tænde lys; for gadelygten, den samme gadelygte, der havde lyst over min elendighed, kastede et sparsomt lys ind i stuen og tegnede vinduessprossernes kors i skyggen på tapetet.

Der sad jeg og havde alting bag mig, alt, alt, alt! Kampen, sejren, nederlagene. Alt det bitreste og lifligste i livet. Og alligevel? Hvad så? Var jeg træt og gammel? Nej, striden rasede jo værre end nogensinde, alvorligere og i større målestok, videre, bestandig videre; men havde jeg før haft fjender foran mig, så havde jeg dem nu både for og bag. Jeg havde hvilet mig for at kunne tage fat igen, og når jeg nu sad i denne sofa i denne stue, følte jeg mig lige så ung og kampdygtig som for en menneskealder siden, kun var målet et nyt, efter at de gamle milepæle var lagt bag mig. De, der var standset og var blevet tilbage, ville ganske vist holde på mig, men jeg kunne ikke vente; derfor måtte jeg gå alene og udspejde ørkenerne, søge ny

veje og stier, stundom, skuffet af en luftspejling, vende om og gå baglæns, dog ikke længere tilbage end til korsvejen, og så igen fremad.

Jeg havde glemt vinduet uden rullegardin, og da jeg kom i tanker om det og rejste mig, så jeg i huset lige overfor netop det, jeg ventede.

Der sad han nu ved krysantemumbordet, hun ved siden af ham; og begge optaget af barnet, som hverken var den enes eller den andens; for det var hendes søstersøn, en enkes eneste barn. Dette, at deres første kærlighed samlede sig om et barn, gav fra begyndelsen af deres forhold noget uselvisk, på samme tid som det adlede deres følelser, der mødtes i et uskyldigt væsen. Og jeg syntes, han havde en vis sikkerhed i hendes allerede udviklede moderfølelser.

Stundom glemte de barnet og så på hinanden med dette ubeskrivelige udtryk af lyksalighed, som to ensomme mennesker får, når de mødes og får sikkerhed for, at de kan over vinde ensomheden ved at være to. For resten så de slet ikke ud til at tænke hverken på fortid eller fremtid, men levede kun i nuet, i den nydelse at være til i hinandens nærhed. "At sidde ved et bord og se på hinanden, så længe livet varede."

Glad over, at jeg var kommet så vidt, som jeg var, så jeg kunne glædes ved andres lykke uden spor af misundelse, savn eller indbildte ængstelser, gik jeg bort fra min ungdoms pinselsted og vendte hjem til min ensomhed, mit arbejde og mine kampe.

Om "I ensomhed"

Forfatter: August Strindberg (1849-1912).
Første udgave: *Ensam*. Albert Bonniers Förlag (Nordiskt familjebibliotek), Stockholm 1903. Samtidig dansk udgave jf. nedenfor:
Denne udgave efter: Aug. Strindberg: *I Ensomhed*. Det Nordiske Forlag Ernst Bojesen, København 1903. Den danske Udgave ved Ida Falbe-Hansen, versene ved L. C. Nielsen.
Oversættere: Ida Falbe-Hansen (1849-1922). Versene oversat af Laurits Christian Nielsen (1871-1930).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter Anders Zorn (1860-1920): *August Strindberg* (radering, 1910).

ISBN 978-87-7628-409-1
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-643-0 (Ølstykke 2019).

© 2026 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk